

Konstruktionen av spelaravtal inom svensk elitishockey sett ur ett avtalsrättsligt perspektiv

Kandidatuppsats från Affärsjuridiska programmet, termin 6

Författare: Andreas Delis, Pontus Söderberg
Engelsk titel: Player contracts in Swedish professional ice hockey from a contract law perspective

Kandidatuppsats inom affärsjuridik

Titel:	Konstruktionen av spelaravtal inom svensk elitishockey sett ur ett avtalsrättsligt perspektiv
Engelsk titel:	Player contracts in Swedish professional ice hockey from a contract law perspective
Författare:	Andreas Delis, Pontus Söderberg
Handledare:	Jur. dr Anders Holm
Framläggningsdatum:	2007-06-08
Ämnesord:	Avtalsrätt, immaterialrätt, arbetsrätt, konkurrensrätt, varumärken, NHL, ishockey, spelaravtal, reklam, personality merchandising, merchandise licensing

Sammanfattning

Förhållandet när en elitishockeyspelare kontrakteras av en svensk ishockeyklubb regleras av tre olika avtal. I uppsatsen görs en inledande utredning och granskning av dessa avtal som är skräddarsydda för att användas som grund för att besvara de två nedan angivna frågeställningarna.

Avtalen granskas först utifrån ett arbetsrättsligt perspektiv där vi undersöker ishockeyspelarens rättsliga ställning och fastställer om spelaren kontrakteras av sin klubb i egenskap av arbetstagare eller om han är att anse som självständig uppdragstagare samt undersöker vilka konsekvenser detta får i form av tillämpligheten av svensk arbetsrättslagstiftning. Avtalen undersöks sedan ur ett avtalsrättsligt perspektiv med fokus riktat på hur långt de grundläggande principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet kan sträcka sig samt vilken inbördes ställning och förhandlingsposition avtalsparterna har vid avtalsskrivandet. Vi undersöker vidare hur ett ingånget avtal kan fullgöras samt på vilket sätt avtal kan begränsas i syfte att skydda en avtalspart i underlägsen ställning från att drabbas av oskäligen avtalsvillkor. Rättsläget är utifrån denna problemställning oklart vad gäller spelaravtal inom svensk elitishockey.

Inom ramen för de två frågeställningar som vi vill besvara gäller den första frågeställningen vid den situationen att en svensk ishockeyspelare som står i ett avtalsförhållande med en svensk ishockeyklubb väljer att lämna klubben för spel i NHL. Enligt nuvarande regler inom professionell ishockey bryts det befintliga spelaravtalet med den svenska klubben. Vi har uppmärksammat att intresse finns inom svensk ishockey för en avtalskonstruktion som innebär att ett spelaravtal som brutits av ovanstående orsak skall kunna återupptas vid den tidpunkt ishockeyspelaren avslutar sitt spelaravtal med sin NHL - klubb och återvänder för spel i Sverige. Vi undersöker möjligheterna till detta mot bakgrund av vår inledande utredning och kommer fram till att en sådan avtalskonstruktion är möjlig att skapa genom en klausul i spelaravtalet, som innebär att ett brutet spelaravtal kan återupptas.

Den andra frågeställningen gäller den klausul som förekommer i svenska ishockeyspelaravtal enligt vilken ishockeyspelare avtalar bort sin reklamrätt till klubben. Ordalydelsen av klausulen som behandlar spelarens reklamrätt i spelaravtalet är enligt vår mening, i förhållande till de betydande ekonomiska värden den kan komma att innebära både för spelaren och klubben, inte tillräckligt specifik. Skulle en konfliktsituation uppstå riskeras klausulen lämnas fri för tolkning. Uppsatsen klarlägger i vilken omfattning spelaren överlåter sin reklamrätt till klubben med hänsyn främst tagen till svensk immaterialrättslig lagstiftning och även med hänsyn till vår inledande utredning. Vi visar på de ekonomiska konsekvenser detta har för spelaren och klubben och vilka intresseavvägningar som kan komma ifråga vid formulerandet av en mer omfattande och specifik klausul.

Efter en kompletterande diskussion med sakkunniga företrädare för spelare respektive klubb angående dessa två frågeställningar, kommer vi fram till förslag på hur de två klausulerna skulle kunna formuleras i ett spelaravtal.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problembakgrund	1
1.2 Problemformulering	2
1.3 Syfte	2
1.4 Metod.....	3
1.5 Avgränsning.....	4
2. Är ishockeyspelaren att anse som arbetstagare?	5
2.1 Inledande synpunkter	5
2.2 Arbetstagarbegreppet	5
2.3 Domstolarnas rättspraxis på området.....	6
2.4 De rättsliga konsekvenserna av att en ishockeyspelare är att anse som arbetstagare	9
2.5 Hockeyavtalet	9
2.6 Analys – är ishockeyspelare att anse som arbetstagare?.....	11
3. Avtalsrätt.....	12
3.1 Inledande synpunkter	12
3.2 De grundläggande avtalsrättsliga principerna.....	12
3.3 Avtalsfrihet.....	13
3.4 Avtalsbundenhet.....	13
3.5 Tvingande lagstiftning och strid mot konkurrerande avtal.....	14
3.6 36 § Den avtalsrättsliga generalklausulen 36 § Avtalslagen.....	15
3.6.1 Allmänt om 36 § Avtalslagen.....	15
3.6.2 Oskälighetsbedömningen.....	18
3.6.3 Generalklausulens tillämplighet på idrottsavtal	21
3.7 Standardavtal	22

3.8 Konkurrensklausuler enligt 38 § avtalslagen	24
3.9 Huvudsakliga skillnader i svenska respektive nordamerikanska spelaravtals utformning	26
3.10 Analys av spelarens rättsliga ställning i avtalsförhållandet	27
4. Ishockeyspelarens reklamrättigheter.....	31
4.1 Inledning	31
4.2 Vilken typ av rätt överläts.....	32
4.3 Immaterialrättsliga lagrum som berör en idrottsmans reklamrätt	33
4.3.1 Reklamlagen (Lagen (1978:800) om namn och bild i reklam).....	33
4.3.2. Internationella handelskammarens grundregler för reklam (ICC - International Code of Advertising Practice).....	36
4.3.3 Upphovsrättslagen Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL)	37
4.3.4 Varumärkeslagen (1960:644) samt Namnlagen (1982:670)	37
4.4 Immaterialrätt och avtalsrätt	38
4.5 Analys av reklamrätten	39
4.6 Förslag till reklamrättsklausul i spelaravtalet	41
5. Klausul om att återuppta ett brutet spelaravtal.....	43
5.1 Bakgrund med avseende på NHL avtalet	43
5.2 Analys av klausul om att återuppta ett brutet spelaravtal.....	43
5.3 Förslag till klausul på spelaravtal som återupptas	46
6. Avslutande sammanfattning	47
Käll- och litteraturlista.....	49
Bilaga A – Utvalda delar av Hockeyavtalet	52
Bilaga B – Standardformulär för spelaravtal inom svensk elitishockey	54
Bilaga C – Utvalda delar av NHL-avtalet.....	56

1. Inledning

1.1 Problembakgrund

Ishockeyn i Sverige har under de senaste decennierna utvecklats från en fritidssysselsättning med spelare på amatörbasis som utövade sporten vid sidan av andra heltidsarbeten till en miljonindustri med högavlönade professionella spelare. Tidigare reglerades ishockeyn, liksom idrotten i övrigt, nästan uteslutande av dess egna regelverk. Som en konsekvens av dess utveckling har ishockeyn blivit sammankopplad med allt större ekonomiska intressen och det svenska rättssystemet bör därmed få en större betydelse för idrottens tidigare slutna värld. Detta föranleder flertalet rättsliga komplikationer och rättsläget är i flera fall oklart.

Förhållandet mellan en ishockeyspelare och en ishockeyklubb regleras av tre olika avtal. För det första spelaravtalet som är upprättat mellan parterna, för det andra ett kollektivavtal som upprättats mellan Arbetsgivaralliansen Branschkommitté IDROTT Utskottet för elitishockey på klubbarnas sida och Tjänstemannaförbundet HTF på spelarnas sida, och slutligen NHL-avtalet som ingåtts mellan den amerikanska ishockeyligan "National Hockey League" och flera nationella landsförbund, däribland det svenska hockeyförbundet.

Mot bakgrund av detta är det intressant att granska avtalen utifrån ett avtalsrättsligt perspektiv. Den svenska avtalsrätten grundar sig i stor utsträckning på de grundläggande principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet, det vill säga friheten att ingå avtal och att ingånget avtal skall fullgöras. Dessa principer kan emellertid inskränkas i syfte att skydda en avtalspart i underlägsen ställning från att drabbas av oskäliga avtalsvillkor. När man applicerar dessa principer på avtalsförhållandet mellan en ishockeyspelare och en ishockeyklubb blir det nödvändigt att utreda vilken inbördes ställning och förhandlingsposition avtalsparterna har vid avtalsskrivandet samt hur vidsträckt avtalsfriheten är i den ifrågavarande avtalssituationen. Vidare blir det, i syfte att utreda spelarens rättsliga ställning, av betydelse att utreda ifall spelaren kontrakteras av klubben i egenskap av arbetstagare eller om han är att anse som självständig uppdragstagare.

I takt med ishockeyns kommersialisering har spelarnas ekonomiska värde ökat vad gäller reklamrättigheter och användandet av spelarens namn och bild i reklam. Kollektivavtalet på området stipulerar att klubben har rätt att använda spelarens namn och bild i reklam, samtidigt förekommer avtalsvillkor i spelaravtalen enligt vilka spelarens reklamrätt övergår till klubben. En fråga som uppstår är om ett sådant avtalsvillkor står i strid mot tvingande lagstiftning eller kan anses oskäligt enligt avtalsrättsliga regler, och annars i vilken omfattning villkoret kan göras gällande.

Spelarens bundenhet till klubben begränsas i viss omfattning av NHL-avtalet som bland annat innebär att NHL-klubbarna har köpt en rätt att bryta avtalet mellan en spelare i Sverige och dennes klubb. En problemsituation uppstår om spelaren bryter sitt avtal med NHL-klubben och återvänder till Sverige. Härvid uppstår frågan vilka möjligheter klubben har att genom avtalet binda spelaren till klubben genom ett avtalsvillkor som stipulerar att det ursprungliga spelaravtalet skall återupptas.

1.2 Problemformulering

- Vilken rättslig ställning har en ishockeyspelare i förhållande till sin klubb, är han att anse som arbetstagare eller självständig uppdragstagare, och vilket skyddsvärde bör han ges vid en skälighetsbedömning av spelaravtalet?
- Vad omfattar spelarens reklamrätt och är det möjligt för spelaren och klubben att genom avtal överlåta reklamrätten eller rätten att använda spelarens namn och bild i reklam till klubben, med hänsyn till lagstiftningen på området och allmänna avtalsrättsliga principer?
- Är det med hänsyn till avtalsrättsliga principer möjligt för en svensk ishockeyklubb att i spelaravtalet införa ett avtalsvillkor enligt vilket spelaravtalet skall återupptas i händelse av att spelaren brutit sitt avtal med den NHL-klubb han spelat för?

1.3 Syfte

Uppsatsens huvudsyfte är att granska avtalsförhållandet mellan ishockeyspelare och svenska ishockeyklubbar och undersöka hur detta avtalsförhållande påverkas av det svenska rättssystemet och då i första hand avtalsrätten och dess grundläggande

principer. Detta i syfte att undersöka avtalsparterna inbördes ställning och hur vidsträckt avtalsfrihet är i denna relation. Syftet har vidare varit att utifrån denna utredning fördjupa oss i två olika typer av avtalsvillkor och undersöka i vilken utsträckning villkoren är möjliga att införa i spelaravtalet med hänsyn till gällande lagstiftning och avtalsrättsliga principer, samt ge förslag på hur avtalsvillkoren kan utformas för att klargöra rättsläget.

En annan målsättning har varit att ge en bild av vilka rättsliga problem som kan uppstå inom idrottsjuridiken och svårigheterna med att, på grund av idrottens speciella särart, applicera allmän lagstiftning på idrottsförhållanden. Även om uppsatsen är inriktad på avtal inom ishockeyn, bör flertalet av resonemangen och slutsatserna vara möjliga att applicera också på andra idrotter i vilka det förekommer ekonomiska intressen. Tänkt målgrupp för uppsatsen är dels sakkunniga inom svensk ishockey vilka representerar antingen klubb eller spelare, dels andra jurister eller juridikstudenter som är intresserade av att läsa om spelaravtal inom ishockeyn utifrån ett rättsligt perspektiv.

1.4 Metod

I utredningen har vi använt oss av en traditionell rättsdogmatisk metod där utgångspunkten har varit lagregler, förarbeten, rättspraxis samt doktrin. Då rättsförhållanden mellan parterna grundas på vad som stipulerats i avtal, har en grundlig analys av de aktuella avtalen företagits, där vi undersökt vilka överenskommelser som gjorts och vilken rättslig verkan dessa har.

En av de största svårigheterna med att skriva en uppsats inom idrottsjuridik är bristen på doktrin och rättspraxis på området, vilket framförallt beror på att det saknas speciell idrottsjuridisk lagstiftning och att de flesta tvister inom idrotten undandras från allmänna domstolar. En betydande del av arbetet har därför ägnats åt att studera andra rättsområden såsom avtalsrätten, arbetsrätten och immaterialrätten och analysera i vilken utsträckning dessa är tillämpliga på rättsliga frågeställningar inom idrotten.

Utöver det teoretiska perspektivet har vi fört samtal med sakkunniga på området, däribland representanter för spelarna respektive klubbarna, i syfte att skaffa oss en rättvisande bild av hur avtalsförhållandet ter sig i praktiken. Det skall härvid också sägas att vi i vår utredning har tagit del av mallavtal och att vi därmed inte känner till

individuellt förhandlade villkor som exempelvis storleken på ersättningar, andra sidosavtal eller muntliga överenskommelser. Våra kontakter med representanter för berörda parter har emellertid hjälpt oss att skapa en bild av hur det brukar se ut. Vi saknar vidare den fullständiga insyn som skulle behövas för att ge säkra svar på vilka typer av immaterialrättsliga överlåtelse det handlar om mellan klubbarna och dess sponsorer, samt också vilka ekonomiska värden dessa överlåtelse representerar för klubbarna. Vi kan således heller inte besvara om klubbarna har någon möjlighet att på något sätt se vilka intäkter i form av reklam varje individuell spelare gör för klubbens sponsorer och på vilket sätt klubben får ersättning för dessa.

Vi utgår ifrån det befintliga NHL-avtalet vilket slutade gälla i samband med att denna uppsats skrevs. Ett nytt NHL-avtal förhandlas i skrivande stund fram. Oavsett detta är problemställningarna relevanta för att se på vilket sätt svenska spelaravtal inom elitishockey är konstruerade samt kan konstrueras ur en juridisk synvinkel.

1.5 Avgränsning

I vår utredning har vi avgränsat oss till ishockey på elitnivå där spelarna är professionella. Anledningen är att elitishockeyn, till skillnad mot ishockey på amatörbasis, är förknippad med stora ekonomiska intressen vilket är en förutsättning för att våra problemställningar skall vara relevanta. Vidare har vi avgränsat vårt perspektiv till svensk ishockey, och sett till hur det svenska rättssystemet inverkar på avtalsförhållandet mellan spelare och klubb.

Vad gäller den avtalsrättsliga aspekten utgår vi ifrån att avtalen har ingåtts på formellt riktiga grunder och fördjupar oss inte i avtalslagens ogiltighetskatalog som avser situationer då avtal har ingåtts utan viljeförklaring från någon av parterna, exempelvis när avtalet föregåtts av tvång, ocker eller svek. I stället begränsar vi oss till möjligheten att angripa avtal som i och för sig var giltiga vid själva upprättandet.

Med anledning av att det saknas speciallagstiftning inom idrottsjuridiken, har det blivit nödvändigt att granska spelaravtalen utifrån flera olika rättsområden. Av utrymmesskäl har vi därför begränsat framställningen av dessa rättsområden till de delar som är relevanta för att besvara de aktuella problemformuleringarna.

2. Är ishockeyspelaren att anse som arbetstagare?

2.1 Inledande synpunkter

För att kunna belysa och analysera våra problemformuleringar, blir det först nödvändigt att utreda ishockeyspelarens rättsliga ställning och vilka rättigheter respektive skyldigheter som spelaren har gentemot sin klubb. Är avtalet mellan spelaren och klubben att anse som ett anställningsavtal vilket innebär att spelaren är arbetstagare, eller är han anlitad av klubben i egenskap av självständig uppdragstagare?

2.2 Arbetstagarbegreppet

Avtalet som ingås mellan en ishockeyspelare och en ishockeyklubb liknar i stora drag ett vanligt arbetsavtal med nödvändiga anpassningar till idrotten. Ett arbetsavtal kan vara utformat som anställningsavtal eller uppdragsavtal. Något svar på vilken form av arbetsavtal som spelaravtalet skall klassas som, finns inte att finna i arbetslagstiftningen utan det blir istället nödvändigt att se till domstolarnas praxis för vägledning.¹ De grundläggande kriterierna vid fastställandet av arbetstagarbegreppet grundar sig på EG-rätten där tre kriterier ställs upp för vägledning vid bedömningen huruvida en person skall anses som arbetstagare eller inte. Personen skall utföra arbete åt någon annan, ersättning skall utgå för den som utför arbetet och personen skall stå under den andres ledning. Samtidigt fastslår EG-domstolens praxis att det är upp till varje enskilt medlemsland att bedöma vem som är arbetstagare med vägledning utifrån dessa kriterier. Den svenska bedömningen skiljer sig från de andra medlemsländerna på en punkt då svenska domstolar företar en mer allmän prövning om den vederbörande är jämförbar med en arbetstagare i socialt och ekonomiskt hänseende.²

Vid bedömning av om ett avtal är att betrakta som ett anställningsavtal enligt svensk rätt ställs krav på frivillighet, att parten utför arbete i egentlig bemärkelse och att personen utför arbete åt någon annan. Av dessa kriterier är det endast huruvida ishockey är att anse som "arbete i egentlig bemärkelse" som man inte utan tvekan kan avgöra. Något givet klagande i denna fråga finns inte att hämta i domstolarnas praxis. Vid en rättslig bedömning av ett avtal mellan en ishockeyspelare och en ishockeyklubb är det

¹ Hartzell s. 86

² Hartzell s. 87

inte uteslutande avgörande vad parterna kommit överrens om i avtalet, utan det är av stor betydelse att se till de faktiska omständigheterna och hur avtalet efterlevs i praktiken.³

Ytterligare vägledning för när en person skall betraktas som arbetstagare går att finna i motiven till Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL), där ett tiotal omständigheter räknas upp som talar för att ett anställningsavtal föreligger. Vederbörande skall utföra arbetet personligen, oavsett om detta stadgas i själva avtalet eller om det framgår av omständigheterna, och han skall ställa sin arbetskraft till förfogande för arbetsuppgifter alltjämnt de uppkommer. Förhållandet mellan parterna skall vara av varaktig karaktär samtidigt som vederbörande är förhindrad att samtidigt utföra liknande arbete av betydelse för någon annan, oavsett om det råder ett direkt förbud enligt avtalet eller om åtagandet i praktiken innebär att han inte har möjlighet till detta. Vidare stadgas att vederbörande avseende arbetet skall vara underkastad direktiv och kontroll av motparten samt att ersättning för arbetsinsatsen, åtminstone delvis, utgår i garanterad form genom lön. Slutligen skall vederbörande i ekonomiskt och socialt hänseende vara likställd med en arbetstagare.⁴

Ju fler av ovanstående omständigheter som föreligger, desto troligare att arbetsavtalet klassificeras som ett anställningsavtal. Om dessa kriterier inte uppfylls talar det för att den arbetande parten är att anse som självständig uppdragstagare. Vid en slutlig bedömning gör domstolarna en helhetsbedömning av samtliga omständigheter för att fastslå om ett anställningsavtal föreligger.⁵

2.3 Domstolarnas rättspraxis på området

Det är ont om vägledande avgöranden från domstolarna som slår fast huruvida en idrottare är att anse som arbetstagare eller inte. I enstaka fall har dock domstolarna fört ett resonemang om arbetstagarbegreppet utifrån de tidigare nämnda kriterierna.

I AD 1977 nr 98 prövade arbetsdomstolen om en säsongsanställd golfinstruktör var att anse som självständig företagare eller arbetstagare med golfklubben som arbetsgivare,

³ Flodgren/Hydén s. 19

⁴ SOU 1975:1, s. 722.

⁵ Flodgren/Hydén s. 18

och om han i sådant fall skulle ha rätt till fortsatt anställning följande säsong genom reglerna i Lag (1982:80) om anställningsskydd (LAS). Enligt avtalet som träffats mellan parterna hade golfinstruktören blivit kontrakterad som självständig företagare. Domstolen anförde dock att det måste beaktas hur förhållandena tedde sig rent faktiskt. Det stod klart att golfinstruktören hade haft golfbanan som regelbunden arbetsplats under hela avtalstiden. Avtalet framstod därmed som ett heltidsarbete och tillät inte golfinstruktören att utföra arbete åt annans räkning i någon betydande utsträckning. Vidare påpekade domstolen att det var golfklubben som bestämde lektionsavgifternas storlek vilket kan jämföras med kravet på att parten skall stå under arbetsgivarens direktiv och kontroll. Slutligen anförde arbetsdomstolen att golfinstruktören i ekonomiskt och socialt hänseende var jämställd med en arbetstagare. Domstolen kom till slutsatsen att golfinstruktören var att anse som arbetstagare och att reglerna i LAS blev tillämpliga.

I AD 1989 nr 10 prövade arbetsdomstolen om de var behörig domstol att avgöra en tvist mellan de två handbollsspelarna Claes Hellgren och Björn Jilsén och deras klubb IK Heim. Bakgrunden var att Hellgren och Jilsén hade gällande spelaravtal med IK Heim när de vid olika tidpunkter blev erbjudna att spela professionell handboll för en spansk klubb. Med anledning av detta upprättades ett avtal mellan IK Heim och respektive spelare. Enligt en klausul i de två avtalen skulle Hellgren och Jilsén, efter avslutat spel i Spanien, återvända till IK Heim utan kostnad. Detta skedde dock inte och spelarna återvände istället till andra klubbar i Sverige, varefter Heim väckte talan mot spelarna och yrkade att de skulle erlägga skadestånd. Hellgren och Jilsén yrkade i hovrätten att målet skulle överlämnas till arbetsdomstolen med hänvisning till att de i förhållande till Heim var att anse som arbetstagare. Som grund anfördes bland annat att de varit personligt arbetsskyldiga, varit underställda klubbens ledning och kontroll samt uppburit en viss garanterad minimilön. Hovrätten biföll Hellgrens och Jilséns talan och överlät de båda målen till arbetsdomstolen. Arbetsdomstolen fastslog dock att IK Heims talan överhuvudtaget inte grundades på de ursprungliga avtalen mellan spelarna och klubben utan enbart på de två avtalen som upprättades innan spelarnas övergång till den spanska klubben. Arbetsdomstolen ansåg sig därmed sakna anledning att ta ställning till huruvida spelarna varit att anse som arbetstagare med IK Heim som arbetsgivare.

Förhållandet mellan ishockeyspelare och ishockeyklubb prövades på 1990-talet i två olika tingsrättsdomar, i vilka domstolarna förde ett liknande resonemang som i de ovan berörda domskälen. Bakgrunden till den första tvisten var att Tony Olofsson ingått spelaravtal med Mora IK vilket förband Olofsson till klubben i ca 2 år mot en ersättning om 10 000 kr i månaden samt hyra för sin lägenhet. En månad in på kontraktet meddelade klubben att Olofsson inte ansågs ta en plats i laget och att man därav inte hade registrerat honom hos Svenska Ishockeyförbundet, vilket var nödvändigt för att Olofsson skulle kunna representera klubben under säsongen. Domstolen anförde att avtalet uppfyllde alla kriterier för att anses som anställningsavtal och tilldömde Olofsson skadestånd och anförde som skäl att Mora IK hade kränkt Olofsson som arbetstagare i enlighet med reglerna i LAS.

Ett liknande resonemang fördes av Ängelholms Tingsrätt i målet mellan ishockeyspelaren Lars Marklund och dennes klubb Rögle BK. Marklund kontrakterades av klubben för det två säsongerna 1991/92 och 1992/93. I april 1992 meddelade dock klubben att man inte avsåg att fullfölja avtalet och samma månad utbetalades den sista månadslönen. Detta medförde att Marklund, på grund av Svenska Ishockeyförbundets tävlingsbestämmelser om sista tidpunkt för registrering av klubbyte, endast hade två månader på sig att hitta en ny förening. Rögle BK krävde samtidigt en övergångssumma för att skriva under den övergångshandling som är nödvändig för att tillåta en spelare att representera en ny förening, vilket gav Marklund stora svårigheter att finna en ny förening. Marklund kom slutligen i kontakt med sin förra klubb Skellefteå AIK med vilken han tecknade ett avtal. Med anledning av Skellefteå AIK:s begränsade ekonomiska förutsättningar och den krävda övergångssumman blev Marklund tvungen att acceptera en ersättning som var en bråkdel av vad han hade fått i Rögle BK. Tingsrätten anförde att Marklunds avtal med Rögle BK gällde visstidsanställning om två år och att klubben utan saklig grund hade sagt upp avtalet i förtid. Domstolen förpliktigade klubben att utge skadestånd till Marklund med ett belopp motsvarande dennes inkomstförlust.

2.4 De rättsliga konsekvenserna av att en ishockeyspelare är att anse som arbetstagare

Den mest betydande konsekvensen av att en ishockeyspelare anses som arbetstagare är att den svenska arbetsrättslagstiftningen blir tillämplig på förhållandet mellan spelaren och klubben. Arbetslagstiftningen består dels av lagregler som är tvingande till arbetstagarens fördel, dels dispositiva lagregler som är möjliga för parterna att avtala bort. Bland de dispositiva reglerna förekommer en särskild kategori som endast får avtalas bort genom kollektivavtal som på arbetstagar sidan har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.⁶ Några av de viktigaste lagarna på arbetsmarknaden är Lag (1982:80) om anställningsskydd (LAS), Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL), Lag (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs, Semesterlag (1977:480) och Arbetstidslag (1982:673).⁷

Idrotten kan sägas utgöra ett speciellt område inom arbetsrätten och en idrottares situation är i många avseenden olik vad som normalt gäller för en arbetstagare vilket medför att de allmänna arbetsrättsliga lagreglerna inte alltid är lämpliga att applicera på en professionell ishockeyspelare.⁸ Det är exempelvis inte önskvärt från klubbens sida att en spelare skall kunna ta ut föräldraledigt under pågående säsong, vilket en arbetstagare har rätt till enligt reglerna i LAS.⁹

Med anledning av detta har ett kollektivavtal (nedan kallat Hockeyavtalet) upprättats mellan Arbetsgivaralliansen Branschkommitté IDROTT Utskottet för elitishockey på klubbarnas sida och Tjänstemannaförbundet HTF på spelarnas sida.

2.5 Hockeyavtalet

Hockeyavtalet avtalar som nämnts bort delar av den arbetsrättsliga lagstiftningen och har möjliggjort en anpassning till ishockeyns speciella särart och dess spelregler. Vi kommer i detta avsnitt inte redogöra för avtalet i detalj utan främst belysa de viktiga punkter där Hockeyavtalet gör avsteg från arbetsrättslagstiftningens huvudregler.

⁶ Flodgren/Hydén s. 21

⁷ Flemström s. 82

⁸ Flemström s. 82

⁹ Viklund s. 202

Hockeyavtalet stadgar först allmänna åligganden. Förhållandet mellan arbetsgivaren och spelaren grundar sig på ömsesidig lojalitet och ömsesidigt förtroende där spelaren skall ta tillvara och främja arbetsgivarens intresse. I uppgiften som ishockeyspelare ingår att medverka i all den ishockeyverksamhet som arbetsgivaren ålägger spelaren. Dessutom skall spelaren utföra andra arbetsuppgifter som är sammanhängande med hans anställning, som reklam- och sponsoraktiviteter. Arbetsgivaren har vidare rätt att använda spelarens namn och bild i marknadsföringssyfte. Vad gäller bisysslor får inte spelaren utföra arbete eller bedriva ekonomisk verksamhet för en arbetsgivare eller i egen regi som konkurrerar med klubben. Vidare får spelaren inte heller åta sig uppdrag eller bedriva verksamhet som kan inverka negativt på spelarens anställning.¹⁰

Hockeyavtalet ersätter LAS rörande anställningsformer och tillhörande ordningsregler. Detta får framförallt betydelse på två punkter. LAS stadgar att tillsvidareanställning skall förutsättas gälla och att en avskedad arbetstagare har företrädesrätt till återanställning. Avseende ishockeyspelare har dessa regler frångåtts i Hockeyavtalet, och anställningen är enligt detta tidsbegränsad och skall normalt gälla för ett eller två år i taget. Avtal om längre tid kan emellertid träffas mellan arbetsgivaren och spelaren.¹¹

Ishockeyklubben är bunden av spelaravtalet under hela dess avtalade löptid, precis som vad gäller arbetsmarknaden i övrigt, och kan endast bryta avtalet om spelaren grovt åsidosätter sina skyldigheter enligt avtalet, det vill säga på samma grunder som en arbetsgivare enligt LAS har rätt att avskeda en tillsvidareanställd arbetstagare. Som grund för att bryta avtalet krävs grov misskötsamhet eller illojalitet, och det är således inte tillräckligt att spelaren i fråga inte presterar på topp.¹² Vidare har en ishockeyspelare enligt Hockeyavtalet, till skillnad från reglerna i LAS, inte företrädesrätt till återanställning.¹³

Hockeyavtalet ger spelaren och klubben fritt handlingsutrymme att träffa överenskommelse om lön och andra ersättningar. På denna punkt skiljer sig

¹⁰ Se Bilaga A, Hockeyavtalet § 2

¹¹ Flemström s. 83

¹² Flemström s. 86

¹³ Hockeyavtalet § 4

Hockeyavtalet från de flesta kollektivavtal för arbetstagare då avtalet inte innehåller någon bestämmelse om minimilön eller andra riktlinjer för lönesättningen.¹⁴

2.6 Analys – är ishockeyspelare att anse som arbetstagare?

Spelaravtalet som ingås mellan ishockeyspelare och ishockeyklubb liknar som nämnts i stora drag ett vanligt arbetsavtal med nödvändiga anpassningarna till idrottens särskilda förutsättningar. I syfte att fastställa huruvida en ishockeyspelare faller in under arbetstagarbegreppet eller inte, blir det nödvändigt att undersöka spelaravtalet och förhållandet mellan spelare och klubb, utifrån de kriterier som redovisas i avsnitt 2.2. Avtalet förbinder spelaren att medverka i klubbens ishockeyaktiviteter samt andra närliggande uppdrag, och spelaren står under klubbens direktiv och kontroll. Vidare är det inte möjligt för spelaren att utföra arbete för någon annan i betydande utsträckning samtidigt som spelaren erhåller en garanterad ersättning för sin arbetsprestation genom månatlig lön. Under dessa förutsättningar är det, enligt vår synpunkt, ostridigt att spelaravtalet utgör ett anställningsavtal och att åtminstone ishockeyspelare på elitnivå är att anse som arbetstagare med klubben som arbetsgivare. Denna ståndpunkt styrks av domstolarnas bedömning i de refererade rättsfallen som behandlar frågan.

Vad gäller spelare i lägre divisioner är läget mer osäkert och man blir tvungen att göra en individuell bedömning från fall till fall. Enligt Hartzell går emellertid utvecklingen mot att allt fler spelare faller in under arbetstagarbegreppet. Trots det faktum att en elitishockeyspelare är att anse som arbetstagare är spelarens situation i flera avseende annorlunda mot vad som normalt gäller på den reguljära arbetsmarknaden, och arbetsrättsliga regler kan inte alltid appliceras på ishockeyverksamheten. Detta har emellertid ishockeyrörelsen löst genom dels Hockeyavtalet, dels genom de särskilt utformade spelaravtalen, som är anpassade till idrottens speciella särart.

¹⁴ Hockeyavtalet § 3

3. Avtalsrätt

3.1 Inledande synpunkter

Förhållandet mellan ishockeyspelaren och ishockeyklubben grundas på ett spelaravtal vilket i stor utsträckning reglerar parternas rättigheter och skyldigheter gentemot varandra. Vi skall därför i följande avsnitt redogöra för den svenska avtalsrätten och de grundläggande principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet, samt inskränkningar i dessa, främst generalklausulen 36 § avtalslagen. Slutligen skall vi redogöra för hur dessa begrepp inverkar på de aktuella problemställningarna.

3.2 De grundläggande avtalsrättsliga principerna

Den svenska rätten har traditionellt hållit hårt på de två grundläggande principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet. Dessa principer utgör grunden också idag och har stor betydelse för stabiliteten och förutsebarheten i affärsrelationer, vilket i sin tur är viktigt för en väl fungerande marknadsekonomi.¹⁵

En tredje viktig princip inom avtalsrätten är skyddsprincipen som grundar sig i en strävan att ge avtalsparterna ett skydd mot att bli vilseledda och drabbas av oskäliga avtalsvillkor. Skyddsintresset tar framförallt sikte på partsförhållanden där den ena avtalsparten har en underlägsen ställning gentemot motkontrahenten.¹⁶

Som berörts ovan föreligger ett motsatsförhållande mellan principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet, att en avtalspart själv skall stå för konsekvenserna av sina åtaganden, å ena sidan, och skyddsintresset för den svagare avtalsparten, och att denne inte skall utsättas för oskäliga avtalsvillkor, å andra sidan. Det har i svensk rätt skett en förskjutning i rättsuppfattningen och man är idag mer benägen att rucka på principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet i syfte att förhindra oskäliga avtalsvillkor. Denna förskjutning har framförallt kommit till uttryck genom den breda generalklausulen i 36 § avtalslagen som trädde i kraft 1976 och som ger en domstol möjlighet att jämka ett

¹⁵ Ramberg/Ramberg s. 28

¹⁶ Taxell s. 33 – Taxell är finländsk rättsvetenskapsman, men de avtalsrättsliga principerna har en generell prägel och källan är relevant också för svenska avtalsförhållanden.

oskäligt avtalsvillkor eller lämna detta utan avseende.¹⁷ I de fall lagstiftningen gör avsteg från avtalsfriheten har lagstiftarna gjort bedömningen att skyddsintresset skall ges företräde.¹⁸

3.3 Avtalsfrihet

Avtalsfriheten har ett tredelat innehåll. För det första friheten för en part att själv avgöra om han vill ingå avtal, för det andra med vem han vill sluta avtal, och slutligen en frihet för parterna att ge avtalet det innehåll varom man kan enas. Principen om avtalsfrihet genomsyrar hela avtalsrätten och konkretiseras i flera fall när den direkt kommer till uttryck i lagtexten eller rättstillämpningen. Principen framträder likaså indirekt då undantag från principerna uttrycks i lagtexten, varvid det är underförstått att principen gäller.¹⁹

Avtalsfriheten är dock inte absolut utan gäller som huvudregel tills dess att den hindras av begränsade omständigheter. Förutsättningar som begränsar avtalsfriheten kan exempelvis vara kontraheringstvång, tvingande lagregler eller generalklausuler som ger möjlighet till jämkning av oskäliga avtalsvillkor.²⁰

3.4 Avtalsbundenhet

Förhållandet mellan avtalsparterna regleras i hög grad av principen om avtalsbundenhet som härrör från den romerska rättens tes ”pacta sunt servanda”, att ett löfte skall hållas. Principen om avtalsbundenhet utgör stommen i avtalsrätten och betingar att parterna skall kunna lita på varandra att ingånget avtal fullgörs. Parterna skall fullgöra sina skyldigheter och få sina rättigheter förverkligade.²¹

I likhet med avtalsfriheten är avtalsbundenheten inte absolut och kan begränsas. Avtalsparterna kan själva begränsa avtalsbundenheten genom bestämmelser i avtalet. Exempel på detta är optionsavtal eller föravtal som är ensidigt bindande och ger den ena parten rätt att välja om han i framtiden vill ingå avtal eller inte. Utgångspunkten är

¹⁷ Bernitz s. 75

¹⁸ Taxell s. 33

¹⁹ Taxell s. 31

²⁰ Taxell s. 33

²¹ Taxell s. 35

emellertid att avtalsbundenheten skall presumeras gälla till dess att någon åberopar en omständighet som föranleder undantag från principen. Ett exempel på undantag är en bestämmelse i avtalet som ger båda, eller någon av parterna, en obegränsad eller villkorad rätt att bryta detta genom en uppsägningsklausul. Vissa avtal som regleras i lag, exempelvis arbets- och hyresavtal, har särskilda föreskrifter om uppsägning.²²

En ytterligare grund för avtalsbundenhetens upphörande kan vara att det sker ett avtalsbrott, att någon av parterna inte fullföljer sina skyldigheter enligt avtalet eller på annat sätt handlar i strid mot avtalets bestämmelser. Det föreligger ingen absolut princip att avtalsbrott leder till att avtalsbundenheten upphör. Som huvudregel gäller att ena parten måste upplösa avtalet genom hävning och det blir därmed nödvändigt med normer som anger i vilka fall hävning får ske. Detta kan framgå av avtalsvillkor i själva avtalet eller regleras i lagtexten.²³

Slutligen föreligger naturligtvis inte en skyldighet att förverkliga avtalet om detta med hänsyn till reglerna i avtalslagen eller på annan grund är ogiltigt. I sådant fall har det aldrig uppstått någon avtalsbundenhet.²⁴ Möjligheten att göra avsteg från avtalsbundenheten med tillämpning av de avtalsrättsliga generalklausulerna 36 och 38 §§ avtalslagen beskrivs mer utförligt i avsnitten 3.6 respektive 3.8.

3.5 Tvingande lagstiftning och strid mot konkurrerande avtal

Den kanske viktigaste begränsningen av avtalsfriheten är tvingande lagstiftning. Inom civilrätten delas lagreglerna upp i tre olika grupper, tvingande (indispositiva), halvtvingande och dispositiva regler. De tvingande reglerna hindrar parterna att med rättslig verkan ge avtalet ett innehåll som strider mot dessa.²⁵ En avtalsbestämmelse som strider mot tvingande lagregler blir således inte gällande oavsett om båda parterna har gått med på den när avtalet ingicks. Dock får inte den tvingande regeln rättsverkan per automatik utan måste enligt rättegångsbalken 17 kap 3 § åberopas av någon av parterna.²⁶

²² Taxell s. 36

²³ Taxell s. 38

²⁴ Taxell s. 37

²⁵ Ramberg/Ramberg s. 32

²⁶ Ramberg/Ramberg s. 33

De dispositiva reglerna ger avtalsparterna frihet att själva bestämma avtalets innehåll och får rättsverkan först när avtalet saknar uttryckliga bestämmelser i en speciell fråga. Utöver de tvingande och dispositiva reglerna förekommer en form av så kallade "halvtvingande" regler som ger uttryck för ett rättspolitiskt ställningstagande. Dessa är i likhet med de dispositiva reglerna möjliga att avtala bort, men kan föranleda korrigerande av avtalsinnehållet eller utöva ett starkt tryck på avtalsstolkning.²⁷

Ett avtal eller avtalsvillkor kan också bli ogiltigt om det står i strid med ett annat avtal. Detta har betydelse i avtalsförhållanden som regleras av kollektivavtal med tvingande verkan. Arbetsgivare och arbetstagare som är bundna av ett kollektivavtal kan inte med rättslig verkan träffa överenskommelse om avtalsvillkor som strider mot detta enligt MBL 27 §. Vidare får detta innebörden att en ishockeyspelare som står under kontrakt med en ishockeyklubb inte kan ingå avtal med annan ishockeyklubb.²⁸

3.6 36 § Den avtalsrättsliga generalklausulen 36 § Avtalslagen

3.6.1 Allmänt om 36 § Avtalslagen

"36 § Avtalsvillkor får jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Har villkoret sådan betydelse för avtalet att det icke skäligen kan krävas att detta i övrigt skall gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet lämnas utan avseende.

Vid prövning enligt första stycket skall särskild hänsyn tagas till behovet av skydd för den som i egenskap av konsument eller eljest intager en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.

Första och andra styckena äga motsvarande tillämpning i fråga om villkor vid annan rättshandling än avtal.

I fråga om jämkning av vissa avtalsvillkor i konsumentförhållanden gäller dessutom 11 § lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Lag (1994:1513)."

Den avtalsrättsliga generalklausulen 36 § avtalslagen infördes 1976 i syfte att ge domstolarna en ökad möjlighet att ingripa i avtalsförhållanden. Generalklausulen

²⁷ Ramberg/Ramberg s. 32

²⁸ Adlercreutz s. 290

medger undantag från principen *pacta sunt servanda*, att avtal skall hållas, och kan sägas vara en säkerhetsventil som har sin grund i det tidigare berörda skyddsintresset för den svagare parten att inte drabbas av oskäligen avtalsvillkor. Domstolarna kan med tillämpning av generalklausulen förklara ett avtalsvillkor som oskäligt och därmed ogiltigt, varför 36 § avtalslagen också kan ses som en begränsning i avtalsfriheten. Vidare är 36 § avtalslagen en tvingande lagregel, och därmed inte möjlig att avtala bort. Adlercreutz betonar att 36 § avtalslagen inte skall ha som syfte att samtliga avtal jämkas så att de blir skäliga, en bra affär skall fortfarande vara en bra affär och det kan inte betraktas som oskäligt att utnyttja ett fördelaktigt förhandlingsläge och därigenom skaffa sig ett bra pris för sin tjänst eller andra goda avtalsvillkor. Istället skall generalklausulen tillämpas på avtalsförhållanden där balansen blivit påtagligt rubbad.²⁹

Den avtalsrättsliga generalklausulen är tämligen generellt formulerad, vilket möjliggör fria bedömningsgrunder för domstolarna som ges möjlighet att ta hänsyn till alla relevanta omständigheter och förhållanden, oavsett om de inträffat före, i samband med, eller efter avtalets ingående. Nackdelen är att den kan anses vara alltför generellt och att själva lagtexten inte ger domstolarna någon anvisning om hur de skall bedöma skäligheten i ett avtal eller enstaka avtalsvillkor. I generalklausulens förarbeten ges vägledning och riktlinjer för dess tillämpning. Domstolarna anmodas att i så stor utsträckning som möjligt ge sina avgöranden en principiell prägel för att på så sätt bilda prejudikat för framtida bedömningar, samtidigt som det skall vara möjligt att klassificera en viss klausul som oskälig.³⁰ Ramberg och Ramberg påpekar emellertid att rättspraxis med några få undantag har rört privata eller halvprivata avtal, som exempelvis konsumentavtal, bodelningsavtal, försäkringsavtal, fastighetsköp och borgensåtaganden. Ramberg och Ramberg menar vidare att det råder prejudikattorka på området, vilket delvis kan förklaras med att flertalet avtal mellan näringsidkare innehåller skiljeklausuler som undandrar de flesta affärstvister från domstolsprövning.³¹ Vidare har domstolarna genomgående grundat sina oskälighetsbedömningar på de omständigheter som råder i det särskilda fallet. Endast i sällsynta fall företar man en

²⁹ Adlercreutz s. 304

³⁰ Se Jan Hellners utredning SOU 1974/83 och propositionen prop. 1975/76:81

³¹ Ramberg/Ramberg (2003), s. 145

abstrakt bedömning och klassificerar ”villkoret i sig” som oskäligt. Detta betyder att försiktighet bör iakttas när man hämtar vägledning ur domstolarnas praxis.³²

Generalklausulen har vidsträckt tillämplighet över hela det förmögenhetsrättsliga området och lagrummets tredje stycke stadgar att generalklausulen är tillämplig, inte bara på avtal, utan också rättshandlingar i övrigt.³³ Vid användningen av generalklausulen inom speciella rättsområden såsom arbetsrätten kan dock särskilda problem uppkomma. Klart är att 36 § kan användas mot oskäliga avtalsvillkor i enskilda arbetsavtal, medan utrymmet för en tillämpning av 36 § avtalslagen på kollektivavtal är mer begränsad.³⁴

Domstolarna kan med användning av 36 § avtalslagen bedöma avtalet i sin helhet som oskäligt, men 36 § avtalslagen är i sin struktur klausulinriktad och tar främst sikte på särskilda avtalsvillkor. Skälen till denna utformning har varit en strävan efter ökad stadga i rättstillämpningen och att bidra till en mer konkret bedömning. Samtidigt företar domstolarna en helhetsbedömning av avtalet vid prövning av ett villkors skälighet. Ett för ena parten oförmånligt villkor kan därmed vägas upp av andra mer förmånliga villkor i avtalet. Det centrala är att det som helhet återskapas balans i avtalsförhållandet.³⁵

När det gäller rättsföljden är 36 § avtalslagen mer flexibel än andra ogiltighetsregler enligt vilka parternas prestationer skall återgå. Vid tillämpningen av 36 § avtalslagen gäller i första hand jämkning av det oskäliga avtalsvillkoret. Domstolarna har vidare möjlighet att jämka eller ändra andra villkor i avtalet för att nå ett skäligt resultat, oavsett vilket innebär detta att avtalet som sådant fortsätter gälla.³⁶ Mer långtgående ingripanden är dock möjliga och enstaka avtalsvillkor eller avtalet i dess helhet kan ogiltigförklaras. Lagmotiven ger emellertid vägledning att den sistnämnda möjligheten skall utnyttjas med stor försiktighet. Värt att notera är att domstolarnas handlingsförmåga begränsas av parternas yrkanden och invändningar.³⁷

³² Grönfors s. 224

³³ Adlercreutz s. 301

³⁴ Ramberg/Ramberg s. 177

³⁵ Adlercreutz s. 299

³⁶ Bernitz s. 80

³⁷ Adlercreutz s. 300

Ytterligare vägledning vid bedömningen av avtal kan hämtas i Unidroit Principles for International Commercial Contracts (UNIDROIT) och Principles of European Contract Law (PECL), vilka är internationellt upprättade dokument som består av en mängd artiklar som behandlar avtalsrättsliga frågeställningar, varav flera kan sägas motsvara 36 § avtalslagen.³⁸ UNIDROIT och PECL är underordnad svensk rätt men utgör trots detta vägledande rättskällor för domstolarna.³⁹

3.6.2 Oskälighetsbedömningen

Lagrummet stadgar följande centrala fakta utifrån vilka domstolarna skall bedöma om ett avtalsvillkor, eller avtalet i dess helhet, är att anse som oskäligt. Det förstkommande rekvisitet är *avtalets innehåll*. Vid en bedömning av avtalets innehåll är det viktigt att se till helheten av avtalet. Särskild hänsyn tas till avvägningen mellan prestationerna såsom pris, naturaprestation och risktagande. Förarbetena ger vissa exempel på förhållanden som kan anses oskäliga, det gäller bland annat villkor som ger ena parten ensam beslutanderätt i vissa frågor, exempelvis en prisklausul enligt vilken den ena parten ensidigt får avgöra hur inträffade förändringar motiverar en prishöjning. Ett annat exempel är ett villkor som innebär att det inte råder proportion mellan kontraktsbrott och påföljd, som att ena parten har rätt att häva avtalet vid endast oväsentligt avtalsbrott från motparten.⁴⁰

Vidare kan oskälighetsbedömningen grundas på *omständigheterna vid avtalets tillkomst*. I avtalslagen uppställs en rad ogiltighetsregler, 28-33 §§, vilka tar sikte på omständigheter vid avtalets tillkomst. Det gäller till exempel situationer då avtalsslutet föregås av ocker, svek, tvång eller i strid mot tro och heder. Dessa regler är emellertid snäva och kräver i princip att motparten varit i ond tro. 36 § avtalslagen fyller således en funktion som komplement till 28-33 §§ och kan tillämpas på avtal som ingåtts under oskäliga omständigheter, men som inte uppfyller kraven för att falla in under nämnda ogiltighetsregler. Det kan exempelvis röra sig om situationer där ena parten missbrukat

³⁸ Adlercreutz s. 342

³⁹ Ramberg/Ramberg s. 24

⁴⁰ Grönfors s. 227 och Bernitz s. 81

sin förhandlingsposition, använt en överraskningstaktik eller utnyttjat motpartens språkliga begränsningar för att avtala fram oskäligt förmånliga avtalsvillkor.⁴¹

Ett ytterligare rekvisit vid bedömningen är *senare inträffade förhållande*. Huvudregeln är att en avtalspart själv måste bära konsekvenserna av att senare inträffade förhållanden utsätter denna för skada, vilket överrensstämmer väl med principen om att avtal skall hållas. Många avtal innebär ett medvetet risktagande och i dessa fall skall inte 36 § avtalslagen tillämpas för att jämka den avtalade riskfördelningen.⁴² En köpare av aktier måste naturligtvis stå risken för ekonomisk förlust i händelse av att aktiekursen faller. Ett avtalsvillkor som anses ha varit skäligt när avtalet ingicks kan således inte anses oskäligt endast utifrån att avtalet inneburit en oförmånlig händelseutveckling för ena parten. Det blir av betydelse att avgöra om avtalsvillkoret vid avtalets ingående var oskäligt och därmed utgjorde en väsentlig risk att ena parten skulle komma att lida skada.⁴³ I UNIDROIT och PECL räknas ett antal undantag upp vilka kan innebära att ett avtal jämkas på grund av ändrade förhållanden. Det förutsätts att avtalsbalansen rubbas väsentligt, att det inträffade inte kunnat förutses av den drabbade parten och att denne inte borde ha räknat med att händelsen kunnat inträffa. Vidare förutsätts att den drabbade parten inte själv hade kontroll över händelseutvecklingen och att risken inte bör bäras av den drabbade parten.⁴⁴

Utöver ovan nämnda grunder anges i lagrummet att *omständigheter i övrigt* får beaktas, vilket principiellt innebär att vilken omständighet som helst får åberopas. Förarbetena anger som exempel den situationen att flera avtal är sammankopplade. Man bör här beakta de olika avtalen som en helhet för att rätt kunna bedöma parternas rättigheter och skyldigheter.⁴⁵

Vid en granskning av 36 § avtalsagens tillämplighet blir det nödvändigt att definiera begreppet skälighet, i vilka fall skall ett avtalsvillkor betraktas som skäligt respektive oskäligt? Oskälighet är ett relationsbegrepp, varför man blir tvungen att jämföra det påstått oskäliga avtalsvillkoret med något annat. I denna jämförelse skall hänsyn främst

⁴¹ Grönfors s. 228

⁴² Ramberg/Ramberg s. 189

⁴³ Ramberg/Ramberg s. 189

⁴⁴ Ramberg/Ramberg s. 187

⁴⁵ Norlén s. 37

tas till vad som är normalt i den föreliggande avtalssituationen utifrån lagbestämmelser och marknadspraxis.⁴⁶

Som jämförelseobjekt kan man i första hand se till dispositiv rätt, dvs. vad som hade gällt enligt lag om parterna inte avtalat bort bestämmelsen. Detta gäller framförallt de halvtvingande lagarna, vilka berörts tidigare, som framstår som rättspolitiska ställningstaganden. Härvid bör dock stor försiktighet iakttas. Det ligger i sakens natur att en dispositiv lagregel skall kunna avtalas bort och ett avtalsvillkor är naturligtvis inte oskäligt endast på grund av att det strider mot dispositiv rätt. Vidare kan tvingande lagstiftning gälla som måttstock för vad som är att anse som oskäligt. Här avses främst avtalsvillkor som innebär ett kringgående av tvingande regler, exempelvis när ett avtal betecknas som ett hyresavtal när det i verkligheten rör sig om ett leasingavtal, i syfte att undvika de tvingande regler som gäller för det sistnämnda.⁴⁷ Ytterligare bedömningsnormer är uttrycket ”gott affärsskick” samt parternas sedvänja och praxis. Det ligger nära till hands att bedöma ett avtalsvillkor som strider mot gott affärsskick eller där en avtalspart plötsligt frångår sin egen praxis, som oskäligt.⁴⁸

Syftet med införandet 36 § avtalslagen var i första hand att skydda konsumenter mot näringsidkare. Med konsument likställs annan avtalspart som intar en underlägsen ställning. Parternas inbördes ställning har således stor betydelse vid tillämpningen av 36 §, vilket framgår av lagrummets andra stycke. Detta möjliggör en generösare tillämpning av generalklausulen i de avtalsförhållanden i vilka det råder ett uppenbart missförhållande mellan parternas ställning. Detta faktum styrks av att rättspraxis på området visar att 36 § avtalslagen främst tillämpats på avtal där en part i underlägsen ställning drabbats av oskäliga avtalsvillkor.⁴⁹

Utöver förhållandet mellan näringsidkare och konsument stadgas i generalklausulens förarbeten att särskilt en arbetstagare kan anses inneha en underlägsen ställning mot sin arbetsgivare.⁵⁰ Denna ståndpunkt har också fått stöd i praxis. Ett mål som prövades av arbetsdomstolen, AD 1982 nr 142, gällde jämkning av avtalad lön i ett anställningsavtal. Domstolen anförde att arbetstagaren, som innan anställningen var arbetslös och saknade

⁴⁶ Grönfors s. 223

⁴⁷ Bernitz s. 84

⁴⁸ Bernitz s. 84 samt s. 85

⁴⁹ Ramberg/Ramberg s. 177

⁵⁰ Prop. 1975/76:81 s. 109

utbildning samt arbetslivserfarenhet, innehade en underlägsen ställning gentemot arbetsgivaren.

Generalklausulen kan, trots det ovan sagda, bli tillämplig också i avtalsförhållanden mellan två privatpersoner respektive två näringsidkare. Det bör dock betonas att viss restriktivitet skall iakttas i det senare förhållandet. I ett avtalsförhållande mellan två privatpersoner kan den ena parten inneha en underlägsen ställning beroende på sitt omedelbara behov av vara eller tjänst eller bristande sakkunskap. Mellan två näringsidkare skall jämviktsförhållandet främst bedömas utifrån om ena parten på grund av sina resurser som teknisk, ekonomisk och juridisk expertis har möjlighet att utforma avtalet till sin fördel, och inte utifrån parternas storlek räknat i finansiell styrka, omsättning och antalet anställda.⁵¹

3.6.3 Generalklausulens tillämplighet på idrottsavtal

Vad gäller idrotten blir de avtalsrättsliga reglerna centrala normkällor då det saknas speciallagstiftning på området. Det är således möjligt att med 36 § avtalslagen jämka eller åsidosätta oskäliga avtalsvillkor i idrottsavtal.⁵²

36 § avtalslagens tillämplighet på ett idrottsavtal prövades av arbetsdomstolen i AD 1996 nr 61. Målet gällde en skiljeklausul som intagits ett avtal mellan baskettränaren Ken Washington och basketklubben Luleå Basket, och domstolen hade att pröva om klausulen skulle förklaras oskälig enligt 36 § avtalslagen och därmed lämnas utan avseende. Domstolen anförde att skiljeklausuler är vanligt förekommande inom idrotten och att det är av stor betydelse för en idrottsklubb att dra fördel av det icke offentliga och förhållandevis snabba skiljeförfarandet. Vidare lade domstolen vikt vid att skiljeklausulen inte hade getts en undanskymd plats i avtalet. Mot bakgrund av tränarens långa yrkesmässiga erfarenhet och klara förtroendeställning gentemot klubben ansåg domstolen att han inte innehade en särskilt underlägsen ställning i avtalsförhållandet samt att han tidigare hade tecknat liknande kontrakt och därför borde ha förstått innebörden av klausulen. Vid en samlad bedömning fann domstolen att skiljeklausulen inte var att anse som oskälig enligt 36 § avtalslagen. Domstolen noterade den omständighet att Washingtons ekonomiska situation var besvärlig och att

⁵¹ Ramberg/Ramberg s. 178

⁵² Dotevall s. 36

han i ekonomiskt avseende hade intagit en underlägsen ställning i avtalsrelationen. Denna omständighet ansågs dock inte tillräcklig för att sammantaget bedöma klausulen som oskäligen.

3.7 Standardavtal

I flertalet branscher är standardiserade avtal, eller åtminstone standardiserade delar av avtal, vanligt förekommande. Ett standardavtal definieras av att det är standardiserat på ett eller annats sätt, så att samma avtalstext kan användas för framtida avtal. Uttrycket standardisering omfattar i detta fall allt från enstaka avtalsvillkor till kompletta avtal. Numera är det ovanligt att avtalsparterna förhandlar om avtalsinnehållets alla detaljer och regelmässigt föreligger åtminstone delar av avtalet i standardiserad form redan innan avtalsförhandlingarna tar vid.⁵³

Användandet av standardavtal medför bland annat att avtalsskrivandet rationaliseras då man inte behöver förhandla om samtliga villkor vid avtalets upprättande vilket besparar parterna värdefull tid och underlättar avtalsskrivandet. En annan fördel är att man genom standardavtalet kan åstadkomma preciseringar i avtalet på områden och inom branscher där den ifrågakommande avtalstypen inte regleras i lag.⁵⁴ För att standardiserade villkor skall bli bindande i ett avtalsförhållande krävs att de görs till en del av det enskilda avtalet. Detta kan ske genom att den standardiserade texten ingår i eller bifogas övrig dokumentation, hänvisas till genom en referensklausul, har använts av samma parter tidigare eller genomgående används i viss bransch.⁵⁵

Det finns ingen klar gräns mellan standardiserade avtal och individuellt upprättade avtal och flera avtal kan uppfattas som helt individuellt upprättade men vars villkor delvis hämtats från en av parternas standardmall. Standardvillkoren är ofta ensidigt upprättade av den starkare avtalsparten vilket medför att de inte sällan är utformade till dennes fördel.⁵⁶ Det är vidare vanligt förekommande att den part som tillhandahåller avtalet inte accepterar avvikelser från den standardiserade texten till förmån för individuell förhandling. Avtalet får således en form av "take it or leave it" – karaktär varvid

⁵³ Ramberg/Ramberg s. 167

⁵⁴ Ramberg/Ramberg s. 173

⁵⁵ Ramberg/Ramberg s. 173

⁵⁶ Bernitz s. 13

motparten endast har att välja mellan att acceptera villkoren eller avstå från att ingå avtalet.⁵⁷ Detta får som konsekvens att standardvillkor ofta kan anses oskäligen mot den svagare avtalsparten. De avtalsrättsliga reglerna är, i likhet med vad som gäller för individuellt förhandlade avtalsvillkor, tillämpliga på avtal eller delar av avtal som upprättats i standardiserad form. Därigenom kan oskäligen standardvillkor jämkas eller åsidosättas med 36 § avtalslagen.

En grundläggande frågeställning vid granskningen av ett standardvillkor är i vilken utsträckning parterna har haft möjlighet att ta del av detta och om avtalets ingående därigenom har föregåtts av partsvilja. Man gör härvid en distinktion mellan individuella avtalsvillkor och standardvillkor som inte föregåtts av individuell förhandling. Tanken är att de standardiserade villkoren ger upphov till större behov av skydd för den part som accepterat dessa utan förhandling.⁵⁸ Det bör dock betonas att de standardiserade villkoren i många fall framträder tydligt i avtalet tillsammans med övriga villkor, och att parterna i dessa fall har möjlighet att noggrant ta del av villkoren och begrunda dess innebörd innan avtalet ingås. Vid sådana fall föreligger ingen större skillnad mot villkor som formulerats genom individuell förhandling.⁵⁹

Vid bedömningen av standardavtal och möjligheten att jämka oskäligen standardiserade avtalsvillkor med 36 § avtalslagen blir det av betydelse att belysa oklarhetsregeln, in dubio contra stipulatorem, enligt vilken ett avtalsvillkor som är otydligt skall tolkas restriktivt mot den part som skrivit eller åberopat det otydliga villkoret. Oklarhetsregeln kan tillämpas på alla skriftliga avtalsvillkor men har särskild betydelse vid ensidigt upprättade standardvillkor. Oklarhetsregeln uttrycks i lagtexten genom 10 § Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, som stadgar att ett oklart villkor skall tolkas till förmån för konsumenten. Samtidigt är regeln möjlig att tillämpa också på rent kommersiella avtalsrelationer.⁶⁰ Oklarhetsregeln skall dock inte missbrukas och det är nödvändigt att avgöra vem som har föreslagit villkoret eller bär skulden för otydligheten.⁶¹

⁵⁷ Ramberg/Ramberg s. 168

⁵⁸ Ramberg/Ramberg s. 169

⁵⁹ Ramberg/Ramberg s. 170

⁶⁰ Bernitz s. 50

⁶¹ Ramberg/Ramberg s. 196

3.8 Konkurrensklausuler enligt 38 § avtalslagen

”38 § Har någon för att förebygga konkurrens betingat sig av annan att denne icke skall bedriva verksamhet av visst slag eller icke taga anställning hos någon som bedriver sådan verksamhet, är den som gjort utfästelsen icke bunden därav i den mån utfästelsen sträcker sig längre än vad som kan anses skäligt.”

Avtalsfriheten har inom affärslivet utnyttjats för att begränsa hotande konkurrens genom avtalsvillkor som hindrar annan att bedriva viss verksamhet eller ta anställning hos någon som bedriver viss verksamhet. Den ursprungliga 38 § avtalslagen infördes i syfte att hindra missbruk av den rådande avtalsfriheten på området. Genom denna fränkandes konkurrensförbuds verkan i den mån utfästelsen antingen i fråga om tid eller ort eller i övrigt sträckte sig längre än vad som kunde erfordras för att hindra konkurrens eller annars inskränkte den bundne i hans frihet att utöva förvärvsverksamhet. Domstolarnas var dock mycket försiktiga med att tillämpa denna lagbestämmelse.⁶²

I samband med införandet av 36 § avtalslagen föreslog utredningen till denna att 38 § avtalslagen skulle omformuleras och därmed öka domstolarnas möjlighet att ingripa i framtiden.⁶³ Det fördes också diskussioner om 38 § skulle fortsätta gälla, eller om man skulle upphäva denna och istället tillämpa den allmänna generalklausulen 36 § avtalslagen också på konkurrensbegränsande avtalsvillkor.⁶⁴ Man slog emellertid fast att det, med hänsyn till de specifikt arbetsrättsliga förhållanden som bestämmelsen bland annat avser, var värdefullt med en separat bestämmelse enligt vilken möjlighet ges att jämka eller åsidosätta konkurrensklausuler. Den nya lydelsen av bestämmelsen ger större möjligheter till jämkning men innebär inte några principiella nyheter i fråga om bedömningsgrunderna.⁶⁵

Konkurrensklausuler kan vara utformade på olika sätt och är i regel sanktionerade med en vitesbestämmelse.⁶⁶ Utmärkande för klausuler av denna typ är att de normalt innebär en negativ förpliktelse och således stipulerar en skyldighet att underlåta något, exempelvis att en tidigare anställd inte får ta anställning hos någon som bedriver

⁶² Grönfors s. 257

⁶³ SOU 1974:83 s. 192

⁶⁴ Grönfors s. 258

⁶⁵ Prop. 1975/76:81 s. 148

⁶⁶ Ds 2002:56

konkurrerande verksamhet. Det får framförallt betydelse när en anställd eller företagare besitter ett särskilt kunnande som anses ha ett ekonomiskt värde. Det kan till exempel gälla tillverkningshemligheter eller marknadshemligheter som faller utanför det immaterialrättsliga skyddets ram. Ett bolag har i detta läge, i brist på annat skydd, endast möjlighet att genom avtal hindra denna så kallade ”know-how” från sina konkurrenter.⁶⁷ Vanligtvis är konkurrensklausuler inskrivna i anställningsavtal och får därmed arbetsrättslig prägel. En anställd har en lojalitetsplikt mot sin arbetsgivare, och medan anställningen består får inte denne driva konkurrerande verksamhet under förutsättning att han erhåller rimlig ersättning enligt anställningsavtalet.⁶⁸

Vad gäller själva oskälighetsbedömningen av konkurrensbegränsade avtalsvillkor finns stark koppling till 36 § avtalslagen. Den avgörande frågan vid en bedömning om jämkning bör ske, är om utfästelsen i en konkurrensklausul sträcker sig länge än vad som kan anses skäligt. Härvid ser man till omständigheter som under hur lång tid eller inom vilket geografiskt område konkurrensbegränsning gäller, men också andra omständigheter, exempelvis om en arbetstagare genom klausulen hindras i sin förvärvsverksamhet eller på grund av konkurrensklausulen har svårt att finna annat arbete. I sin bedömning företar domstolarna en helhetsbedömning av samtliga omständigheter.⁶⁹ Förarbetena till bestämmelsen i dess nya lydelse innehåller vissa anvisningar för hur bedömningen skall gå till. Av förarbetena framgår bland annat att en jämförelse kan göras med innehållet i den överenskommelse angående begränsning av konkurrensklausuler i tjänsteavtal som i december 1969 träffades mellan SAF å ena sidan och vissa andra arbetstagarorganisationer å andra sidan. Det har också slagits fast i rättspraxis att denna överenskommelse bör tjäna som förebild vid tillämpning av 38 § avtalslagen.

Ett vägledande rättsfall i frågan är AD 1977 nr 167 som gällde frågan om en konkurrensklausul i anställningsavtal var oskälig enligt 38 § avtalslagen. Arbetsdomstolen hänvisade till 1969 års överenskommelse och anförde att konkurrensklausuler endast skall förekomma hos sådana arbetsgivare som genom utvecklingsarbete skaffar sig tillverkningshemligheter eller jämförbart företagsspecifikt

⁶⁷ Grönfors s. 258

⁶⁸ Grönfors s. 259

⁶⁹ Grönfors s. 260

kunnande, vars yppande för konkurrenter kan medföra påtaglig men. Arbetsdomstolen anförde dock vidare att även konkurrensklausuler i anställningsförhållanden utanför detta område kan anses giltiga, men att en starkt restriktiv syn bör företas på sådana klausuler. Domstolen drog vidare slutsatsen att den anställdes personliga skicklighet, personliga kunskap eller personliga erfarenhet som denne skaffat sig under anställning, inte kan räknas som företagshemlighet, och att den anställda skall ha rätt att använda denna kunskap hos ny arbetsgivare.

Slutligen kan påpekas att 38 § avtalslagen, i likhet med 36 §, inte skall syfta till att jämka samtliga konkurrensklausuler. Det framgår motsättningsvis av lagtexten att konkurrensklausuler i och för sig är giltiga. Utfästelsen från arbetstagaren får dock ej sträcka sig länge än vad som kan anses skäligt.⁷⁰

3.9 Huvudsakliga skillnader i svenska respektive nordamerikanska spelaravtals utformning

Den främsta skillnaden vad gäller utformningen av spelaravtal inom svensk- respektive nordamerikansk ishockey, är att de senare i allmänhet är mer specificerade och utförligare skrivna. Detta delvis av den anledningen att dessa avtal är utformade med ett annat rättsystem i bakgrunden, det amerikanska common law-systemet, där kraven på ett avtals utformning i allmänhet är betydligt strängare än i Sverige.

Vad gäller avtalstolkning i USA och common law-systemet skiljer sig detta område i stor utsträckning mot civil law-systemet som tillämpas i Sverige, främst avseende bevisregler samt hur ett avtal skall tolkas. Inom common law-systemet tillämpas främst den så kallade Parol Evidence Rule på skrivna, slutna och bindande avtal. Denna princip innebär huvudsakligen att ett sådant avtal inte skall kunna motsägas eller kompletteras genom andra överenskommelser utanför avtalet. Tanken med denna regel är att avtalet skall utgöra den slutliga överenskommelsen mellan parterna, och därmed stå över alla andra tidigare överenskommelser.⁷¹ Parol Evidence Rule ger således upphov till att längre och mer detaljerade avtal skrivs i USA. Risken är annars att bevisning om att ett villkor eller annat förhållande som inte finns med i det slutliga avtalet inte kommer att tillåtas. Tolkningen inom själva avtalet görs utifrån den så kallade Plain Meaning Rule,

⁷⁰ Grönfors s. 258

⁷¹ Carlson, s. 141

vilken innebär att då villkor klart och tydligt framgår i avtalet skall tolkningen ske utifrån vad som stipulerats i avtalet. Under den omständigheten att avtalsvillkoren är oklara i sin lydelse, är däremot amerikanska domstolar fria att företa en avtalstolkning som rör sig utanför själva avtalet.⁷²

3.10 Analys av spelarens rättsliga ställning i avtalsförhållandet

De två grundläggande principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet har stor betydelse för avtalsförhållanden, så även avtal som ingås mellan ishockeyspelare och ishockeyklubbar, även om man genom införandet av den avtalsrättsliga generalklausulen 36 § avtalslagen har ökat möjligheten för domstolarna, att med hänsyn till skyddsintresset, frångå dessa principer i syfte att skydda den svagare avtalsparten från att bli vilseledd och drabbas av oskäligen avtalsvillkor. Vilket framgår i avsnitt 3.6.2 har avtalsparternas styrkeförhållande en avgörande betydelse vid avvägningen mellan dessa principer. Det blir därför nödvändigt att utreda vilken inbördes ställning och förhandlingsposition som spelaren och klubben innehar när spelaravtalet ingås.

Rättsliga tvister inom idrotten avgörs normalt genom skiljeförfaranden eller av idrottens egna organ. En konsekvens av detta är att det råder brist på vägledande avgöranden från domstolarna i fråga om vilket styrkeförhållande som föreligger mellan en idrottare och en idrottsklubb, och möjligheten att med 36 § avtalslagen jämka eller åsidosätta avtalsvillkor som ingåtts mellan dessa parter. Det finns vidare inte några klara riktlinjer i frågan i lagmotiven till generalklausulen eller i doktrin. En ishockeyspelare på elitnivå bör som nämnts vara att anse som en arbetstagare. Att en arbetstagare kan anses inneha en underlägsen ställning i förhållande till arbetsgivaren när anställningsavtalet ingås framgår av lagmotiven till generalklausulen. Denna ståndpunkt har likaså fått stöd i domstolspraxis, till exempel i AD 1982 nr 142 som gällde jämkning av lön i ett anställningsavtal där arbetsdomstolen bedömde arbetstagaren som underlägsen part gentemot arbetsgivaren. Vår uppfattning är dock att en ishockeyspelare på elitnivå inte kan likställas med en arbetstagare i den situation som rättsfallet beskriver. Mer intressant är rättsfallet AD 1996 nr 61 som tog upp frågan om jämkning av en skiljeklausul i ett idrottsavtal mellan en baskettränare och basketklubb. Domstolen uttalade sig i domskälen att tränaren hade en individuell ställning med kvalificerade

⁷² Carlson, s. 142

arbetsuppgifter, samt att han innehade en förtroendeställning gentemot klubben. Mot bakgrund av detta och tränarens yrkesmässiga erfarenhet menade domstolen att han inte var att anse som underlägsen part i avtalsförhållandet. Man dock inte applicera detta resonemang rakt av på en ishockeyspelare. För det första är det tveksamt huruvida en ishockeyspelare kan sägas ha en individuell ställning mot arbetsgivaren då ishockeyn i sin natur är en lagidrott och spelaravtalet är upprättat utifrån ett standardiserat formulär. Samtidigt är det inte troligt att en ishockeyspelare kan anses ha en förtroendeställning gentemot klubben. Däremot bör man med fog kunna påstå att ishockeyspelaren har kvalificerade arbetsuppgifter, på den grund att spelaren anställs för sin yrkesskicklighet och att det endast finns ett begränsat antal personer som klarar av att utföra samma arbetsuppgifter på hög nivå. Vad gäller yrkesmässig erfarenhet så varierar detta naturligtvis från spelare till spelare.

Berömda och erkänt skickliga ishockeyspelare är mycket eftertraktade och man kan säga att det inom ishockeyn, till skillnad från den reguljära arbetsmarknaden, är spelarnas marknad, det vill säga att det är klubbarna som tvingas bjuda över varandra för att locka spelaren till just sin klubb. Detta ställer naturligtvis spelaren i en mycket god förhandlingsposition och man kan i detta avseende jämföra en spelare med en högre tjänsteman som ingår ett anställningsavtal med en arbetsgivare genom så kallad headhunting. En genomgång av rättsfallspraxis, i vilka möjligheten att jämka oskäliga villkor i avtal som ingåtts mellan högre tjänstemän och arbetsgivare har prövats, visar att domstolarna i dessa fall varit mycket restriktiva med att ingripa i avtalen med tillämpning av 36 § avtalslagen. Det skall dock nämnas att tvisterna inte gällt likadana avtalsvillkor som vi har att utreda, utan i de flesta fall gällt frågan om jämkning av skiljeklausuler. Det är emellertid möjligt att utifrån dessa rättsfall hämta vägledning för hur domstolarna ser på styrkeförhållandet mellan avtalsparterna. I exempelvis AD 1987 nr 165 och AD 1995 nr 34 har arbetsdomstolen godtagit skiljeklausuler när arbetstagaren varit en högre tjänsteman. Domstolen har i domskälen framförallt lagt stor vikt vid att arbetstagaren haft en framskjuten position med kvalificerade arbetsuppgifter. Vidare har domstolen tagit hänsyn till att de aktuella avtalsvillkoren intagit en framträdande plats i avtalet och att avtalsvillkorens huvudsakliga innebörd tydligt framgått av dess text. Detta resonemang är i stort sett identiskt med arbetsdomstolens domskäl i målet mellan baskettränaren och basketklubben som vi redovisat ovan.

Sammanfattningsvis kan sägas att det saknas vägledande avgöranden från domstolarna angående vilken ställning en ishockeyspelare eller annan idrottaren har gentemot sin klubb, och därmed i vilken utsträckning 36 § avtalslagen kan tillämpas på avtalsvillkor mellan dessa parter. Det framgår dock att domstolarna varit benägna att jämka oskäliga villkor i anställningsavtal i vilka arbetstagaren ansetts inneha en underlägsen ställning gentemot arbetsgivaren, medan man avstått från den möjligheten i anställningsförhållanden där ena parten varit en högre tjänsteman med kvalificerade arbetsuppgifter.

En annan viktig omständighet när det gäller spelarens ställning vid själva avtalsslutet är förekomsten av agenter som företräder spelaren vid förhandlingar med klubben och avtalsskrivandet. Agenterna besitter sakkunskap och är i regel juridiskt skolade, vilket talar för att en spelare som företräds av en agent vid avtalsförhandlingarna inte kan sägas inneha en underlägsen ställning på den grund att han saknar kunskap om avtalsvilkorens verkliga innebörd, och därigenom skall vara i behov av skydd. Detta kan jämföras med rättsfallet NJA 1983 s 510 som gällde fråga om jämkning av förlikningsavtal mellan en anställd och dennes arbetsgivare, där HD avslag talan om jämkning och bland annat anförde den omständighet att avtalet hade tillkommit efter ingående förhandlingar vid vilka parterna varit företrädade av advokater.

Spelaravtalet är baserat på ett standardiserat formulär som läggs fram av klubben. Det har framgått under våra samtal med representanter för båda sidor att klubbarna som huvudregel inte är villiga att frångå de standardiserade villkoren, vilka därigenom får en så kallad "take it or leave it" – karaktär som beskrivs närmare i avsnitt 3.7. Endast ett par villkor i avtalet, som exempelvis ersättnings storlek i form av lön och pensionsinsättning samt överenskommelse om slutspelsbonus, är föremål för helt individuell förhandling. Denna omständighet skulle kunna medföra att spelaren skall ges ökat skyddsvärde. Samtidigt framgår de standardiserade villkoren tydligt i avtalet tillsammans med de villkor som är resultat av individuell förhandling. Spelarna bör därför ha möjlighet att noggrant begrunda dessa innan de ingår avtalet. Som tidigare påpekats föreligger i dessa fall ingen större skillnad mellan standardiserade villkor och individuellt förhandlade villkor avseende avtalsparternas behov av skydd.⁷³

⁷³ Ramberg/Ramberg s. 170

Klart är att man inte kan likställa samtliga ishockeyspelare när man ska utreda deras ställning vid avtalsskrivandet. En erfaren och väletablerad spelare har tveklöst ett bättre förhandlingsläge vad gäller att få igenom sina krav och erhålla en god ersättning jämfört med en ung oerfaren spelare, och är därmed i mindre behov av skydd. Slutsatsen blir att det inte är lämpligt att ställa upp en regel för vilken ställning en spelare skall anses ha gentemot klubben när avtalet ingås, utan att man måste göra en individuell bedömning för varje enskild spelare och avtalsförhållande. Mot bakgrund av att flertalet spelare på elitnivå är eftertraktade på marknaden samt den omständigheten att de vid avtalsförhandlingarna företräds av spelaragenter, bör det ligga nära till hands att bedöma spelarnas förhandlingsposition som relativt stark, och att viss restriktivitet därmed skall iakttas när det gäller att rucka på principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet till förmån för skyddsintresset.

4. Ishockeyspelarens reklamrättigheter

4.1 Inledning

Inom dagens idrott är idrottsutövare förknippade med allt större ekonomiska värden i form av goodwill och reklam. Namn och bild används av företag i syfte att marknadsföra deras produkter och tjänster där idrottsutövarens goda rykte fungerar som en rekommendation för att en viss produkt är bra. För företag är givetvis rättigheterna att använda idrottsutövares namn och bild i reklam mycket eftertraktade, särskilt om idrottsutövaren är framgångsrik i dennes respektive sport och även har en god förankring genom ett gott rykte i det land de verkar.

Rättigheterna till en idrottsutövares namn och bild i reklam kan säljas till företag av en rättighetsinnehavare. I dagsläget har idrottsklubbar insett de värden som deras idrottsutövare har i form av ett gott namn och rykte. Dessa värden köper klubbarna av spelarna, det vill säga de rättigheter som spelarna själva har till sitt namn och sin bild. Dels stadgas i Hockeyavtalet att klubben har rätt att använda spelarens namn och bild i reklam⁷⁴, dels förekommer klausuler i spelaravtal som reglerar spelarens reklamrätt, exempelvis att spelarens reklamrätt övergår till klubben.

Med tanke på de ekonomiska värden som dessa rättigheter numera representerar kan det tyckas egendomligt att det inte finns en mer omfattande avtalsreglering kring exakt vilka rättigheter det är som överläts. Att enbart låta reklamrätten få sig uttryckt genom denna korta mening i ett spelaravtal är enligt vår synvinkel inte tillräckligt ur informationssynpunkt som beslutsunderlag för ersättning till spelaren. Detta varken för klubben, som riskerar att betala för mycket för reklamrätten, till såväl sponsorer som spelare, eller för spelaren, som riskerar att inte bli tillräckligt kompenserad när denne överlåter sin reklamrätt till klubben.

Det finns vidare inga klara standarder inom svensk ishockey som exakt anger vilka rättigheter spelaren säljer, eller ens vilka rättigheter denne får sälja eller hur lång tid dessa skall tillhöra någon annan än spelaren själv. I Sverige förekommer ett antal

⁷⁴ Hockeyavtalet § 2 Mom 2

lagrum som ger viss vägledning för dessa frågor. Med kunskap om vilka rättigheter spelaren säljer till klubben kan en mer korrekt information ge underlag för beslut. I följande avsnitt kommer en genomgång av de olika lagrummen att genomföras, där vi konstaterar om de är tillämpliga i vårt fall och i så fall på vilket sätt de går att tillämpa.

4.2 Vilken typ av rätt överläts

Det talas om två olika typer av avtal i reklam för idrottsmän. Det första betecknas som ett industriavtal, innebärande att det här finns en direkt koppling mellan idrotten och sponsorn. Exempel på sådana kan vara företag som tillverkar och säljer ishockeyutrustning, såsom Nike marknadsför skridskor eller CCM marknadsför skulderskydd. Den andra kallas för rent reklamavtal och är inte direkt förknippad med idrotten utan det kan exempelvis röra sig om läskreklam för Coca-Cola.⁷⁵ Användandet av kända personer i reklam kallas internationellt för Personality Merchandising (PM), vilket fick sin uppkomst i USA, ett begrepp som har kommit till Sverige under de senaste åren. Personality merchandising innebär att man använder en riktig persons identitet för att marknadsföra tjänster och produkter. Även begreppet Character Merchandising (CM) existerar och syftar till att marknadsföra produkter och tjänster med en fiktiv karaktär. I det nedanstående utgår vi ifrån en svensk källa⁷⁶ som beskriver begreppet CM i Sverige och i just de avseenden vi åsyftar på CM nedan kan likhetstecken sättas till PM.

Det är tre olika parter involverade vid överlåtelsen av rätt till namn och bild i reklam, ägaren av rättigheten, i detta fall spelaren, licenshavaren som skall använda rättigheterna för att marknadsföra sina tjänster och produkter, samt spelaragenten som företräder spelaren och förhandlar om licensen.⁷⁷

CM har kommit att representera allt större ekonomiska värden, vilket har medfört att mer krävande system för licensiering av goodwill börjat uppkomma. Det finns i dagsläget inga standardkontrakt som rör CM, utan vanligtvis är ett flertal immaterialrättsliga lagar tillämpliga, och som regel tillämpas överlappning av de olika lagarna. Denna överlappning är central inom CM, då de immaterialrättsliga lagarna

⁷⁵ Henrichson, s. 99

⁷⁶ Nordell, s. 305

⁷⁷ Adams, s. 364

sammanfogas för att uppnå ett effektivare skydd för hur en känd person utnyttjas i reklam. Den kommersiella aktiviteten att använda namn, bilder eller andra representationer av personer för att marknadsföra produkter och tjänster har använts i årtal, men ändå finns på det immaterialrättsliga området ingen specifik uniform lag, varken på nationell eller internationell nivå.⁷⁸

4.3 Immaterialrättsliga lagrum som berör en idrottsmans reklamrätt

4.3.1 Reklamlagen (Lagen (1978:800) om namn och bild i reklam)

Lagens syfte är att fungera som ett personlighetsrättsligt skydd mot nyttjande av namn och bild vid kommersiell marknadsföring inom Sverige. Lagen omfattar därmed enbart kommersiell marknadsföring. I 1 § reklamlagen stadgas att en näringsidkare vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nyttinghet, inte får använda framställning i vilken annans namn eller bild utnyttjas utan dennes samtycke. Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot denna regel skall enligt 2 § samma lag, dömas till böter. Vidare skall den som bryter mot 1 § eller medverkar till sådan handling, enligt 3 § reklamlagen, utge skäligt vederlag till den var namn eller bild utnyttjas. Sker detta uppsåtligen eller av oaktsamhet, skall ersättning utgå också för annan skada, där hänsyn tas till lidande och andra omständigheter som inte har rent ekonomisk betydelse.

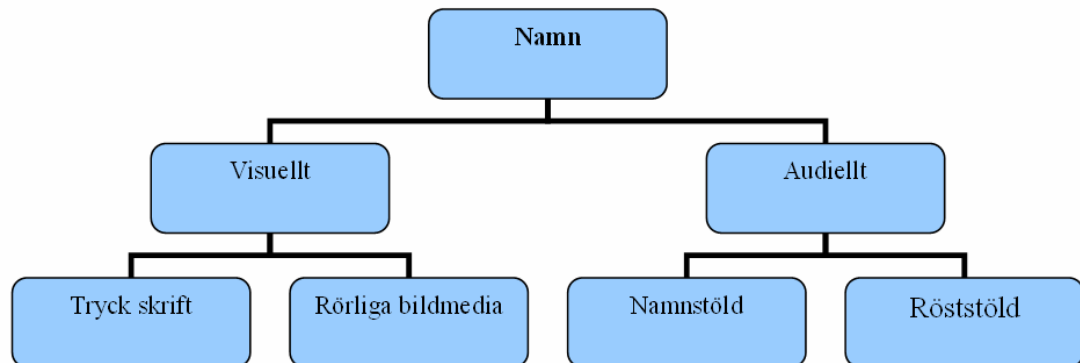
Reklambilder som kan uppfattas vara en viss person kan också komma att täckas av lagen. För att lagen ska vara tillämplig krävs att en viss person utpekats och kan identifieras, antingen genom namn eller annan beteckning. Det kan i det senare fallet vara artist- eller smeknamn som exempelvis Honken. Namnbegreppet torde också innefatta titlar och yrkesbeteckningar när de innebär en fullgod identifiering. Vidare omfattas även audiell namnstöld av lagen.⁷⁹

Vad reklamlagen inte omfattar är bilder där en avbildad person finns och som går att känna igen, men där personen är en bisak till huvudmotivet. Exempel på detta kan vara

⁷⁸ Nordell, s. 310

⁷⁹ Malmsten, s. 160

en spelare som befinner sig i en folksamling eller på ett informationsblad för Linköpings vandringsleder.⁸⁰

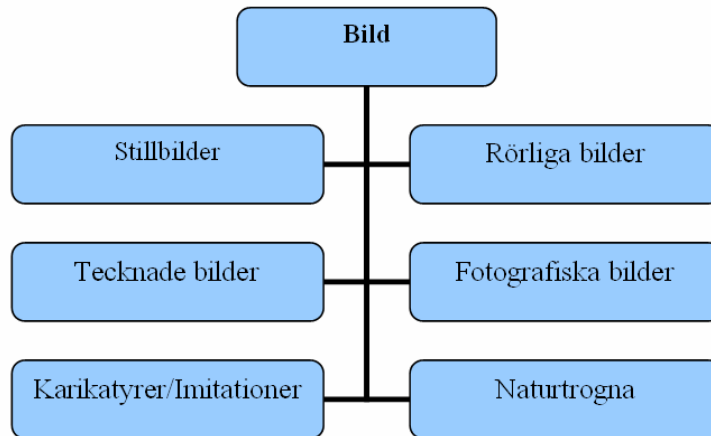
Tabell 4-1: Malmsten, 2001

En näringsidkare har, vilket har påpekats ovan, endast rätt att använda en spelares namn eller bild i olika framställningar för att marknadsföra sina produkter eller tjänster under förutsättning att spelaren har lämnat sitt samtycke. Reklamlagen är således dispositiv och möjlig att avtala bort. Detta samtycke kan ges genom att spelaren tecknar ett skriftligt avtal med näringsidkaren. Genom Hockeyavtalet regleras reklamrätten direkt i spelaravtalet där det framgår att klubben har rätt att använda spelares namn och bild i reklam.⁸¹ Med detta menas, utan att det framgår mer specificerat i spelaravtalet, att klubben äger rätten till spelarens namn och bild i reklam oavsett medieform. Där det i spelaravtalet framgår att klubben äger reklamrättigheter på spelaren, menas att reklam inkluderas i spelarens arbetsuppgifter. Ersättningen för spelarens medverkan i reklam vilken görs för klubbens räkning utgår genom den lön spelaren uppbär enligt spelaravtalet. I reklamsammanhang kan detta röra sig om exempelvis bilder på spelaren iförd klubbens matchdress, antingen i en lagbild eller som individuella porträttbilder.⁸²

⁸⁰ Bernitz m.fl., s. 116

⁸¹ Hockeyavtalet § 2 Mom 2

⁸² Malmsten, s. 158

Tabell 4-2: Malmsten, 2001

Vad gäller sponsoravtal, där klubben ger sponsorerna rätt att använda spelares namn och bild i reklam, skrivs dessa mellan klubben och respektive sponsor, vilket innebär att det endast är klubben och sponsorn som utgör parter i avtalsförhållandet. Ishockeyspelaren utgör i detta fall en tredje part. Genom sponsoravtalet följer vanligtvis restriktioner gällande vilka företagsspecifika kännetecken, exempelvis kläder och utrustning, som spelaren får använda under arbetstid. Avsikten är här att spelaren själv inte skall teckna avtal med sponsorer som konkurrerar med klubbens sponsorer vilket skulle verka negativt för klubben.⁸³

Det finns relativt få rättsfall som berör reklamlagen. En trolig förklaring till detta är att en process i frågan skulle medföra än mer offentlig uppmärksamhet på personen i fråga. Istället används ofta lagen snarare som påtryckningsmedel för att uppnå förlikning mellan parterna. De rättsfall som rör reklamlagen behandlar nästan uteslutande tvister där en persons namn och bild använts utan dennes samtycke. I vår frågeställning utgår vi ifrån att ishockeyspelaren givit sitt samtycke till att dennes namn och bild används i reklam, således blir rättsfallen inte av större vikt inom ramen för denna uppsats.

De sanktioner som kan tillämpas då det sker ett intrång i en persons namn- eller bildskydd är böter enligt reklamlagen 2 § och skadestånd enligt reklamlagen 3 §, där såväl ekonomiskt som ideellt skadestånd kan komma i fråga.

⁸³ Henrichson, s. 108

4.3.2. Internationella handelskammarens grundregler för reklam (ICC - International Code of Advertising Practice)

ICC:s grundregler för reklam har uppkommit med syfte att främja hög etisk standard på marknads kommunikationens område och fungera som ett komplement till såväl nationell som internationell rätt. I svensk rätt har reglerna fått genomslag som normbildande och de fungerar också som självreglerande inom reklam.⁸⁴ Trots det faktum att ICC:s regler är underordnade svensk rätt, har reglerna stor betydelse vid lagstiftandet och rättstillämpningen. Vid betänkandet av den nuvarande Marknadsföringslagen har ICC varit en av de remissinstanser som yttrat sig över betänkandet till lagen.^{85, 86, 87}

Att ICC fungerar som remissinstans framgår också av att de har uttalat sig i Prop.1999/2000:40 om obeställd reklam samt i Prop. 2003/04:43 om obeställd e-post-reklam. Detta innebär att regeringen, innan riksdagen lagstiftar om reklam, sänder kommittébetänkanden och andra utredningar på förslag till bland andra ICC om det skulle finnas behov av att ICC yttrar sig i frågan.⁸⁸

ICC:s regler skall användas i näringslivets egenåtgärder och även fungera som en rättskälla för domstolarna. Reglerna är tillämpliga på ”..all slags reklam som är ägnad att främja avsättningen av eller tillgången till varor, tjänster eller andra nyttigheter.” Vidare framgår att ”uttrycket reklam har den vidaste innebörd; det omfattar varje yttring av reklam för varor, tjänster och andra nyttigheter, oavsett medium och inbegriper uppgifter på förpackningar och etiketter samt reklam på säljstället” I ishockeyspelarens fall är det främst Artikel 9 som är aktuell då denna behandlar integritetsskyddet som stipulerar att det krävs tillstånd för att åberopa eller avbilda en viss person i ”reklam på ett sätt som är ägnat att ge intryck av en personlig rekommendation” Vidare är även Artikel 10 i ICC av betydelse för ishockeyspelaren, då denna klausul behandlar renommésnyltning vilken bland annat verkar till att förhindra att personers namn utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

⁸⁴ ICC Nytt nr. 2, 2006

⁸⁵ Prop. 1994/95:123

⁸⁶ Bernitz (Marknadsföringslagen) s. 96

⁸⁷ Lagutskottets betänkande, 1994/95:LU16

⁸⁸ Regeringsformen 7 kap 2 §

4.3.3 Upphovsrättslagen Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL)

För att omfattas av skydd i upphovsrättslig mening krävs att man presterar någonting som kan uppnå verkshöjd. I en ishockeyspelares fall genererar denne ingenting som kan omfattas av upphovsrättsligt skydd, vilket innebär att det inte finns några, i URL skyddade rättigheter, som träffar spelaren. Den möjlighet som kan vara tänkbar ur upphovsrättslig synpunkt är om en ishockeyspelare skulle betraktas som konstnär. Detta har emellertid utretts och slutsatsen har varit att ishockeyspelare inte skall betraktas som konstnärer enligt 45 § URL:s mening, då en person endast klassificeras som konstnär om denne framför eller levandegör ett verk.⁸⁹ Reglerna i URL blir således inte tillämpliga på ishockeyspelare vilket innebär att varken spelarens ekonomiska – eller ideella rättigheter skyddas av lagen.⁹⁰

4.3.4 Varumärkeslagen (1960:644) samt Namnlagen (1982:670)

Det går att skydda viktiga varumärken för klubbar genom att exempelvis registrera dessa enligt VML. Det går även att åtnjuta skydd för varumärken utan registrering i det fall varumärket är inarbetat eller välkänt på marknaden enligt 14 a § VML. Omfånget för skyddet är detsamma, oavsett om varumärket är registrerat eller inarbetat. Registrering innebär att skyddet gäller för hela Sverige, medan inarbetning enbart täcker en viss geografisk plats. Det åligger även den person som hävdar sig ha rätten till ett varumärke att visa att denne också innehar denna rätt. 4 § VML säger implicit att enbart kommersiellt skydd av varumärket skyddas. Således är VML främst av intresse för klubbar, men även för vissa idrottsmän som exempelvis fotbollsspelaren Zlatan Ibrahimovic som registrerat sitt efternamn som varumärke för att skydda det från att användas utan hans samtycke.

Egenartade efternamn skyddas också genom Namnlagen som skyddar mot att annan utan samtycke använder samma eller ett förväxlingsbart namn, firma eller varumärke, enligt Namnlagen 20 §. Även inom varumärkesrätten finns ett motsvarande skydd i VML 14 § 1 st p 4 för släktnamn. Namnrätten ger möjlighet till ideellt skadestånd.⁹¹

⁸⁹ Eltell, s. 39

⁹⁰ Malmsten, s. 156

⁹¹ Bernitz, m.fl. s. 115

Inom ishockeyn är detta aktuellt då det finns ett stort antal namn som är egenartade och starkt knutna till ishockeyspelaren som exempelvis Weinhandl.

Samtycke krävs av upphovsmannen för att bilder ska registreras som varumärke eller mönster. Ytterligare skydd ges genom Europadomstolens rättspraxis. Vad gäller det kommersiella utnyttjandet av en persons personliga renommé som offentliggörs utan samtycke finns inga direkta lagregler eller rättspraxis på området som motverkar detta.⁹²

4.4 Immaterialrätt och avtalsrätt

Immaterialrätten är utformad för att fungera inom en marknadsekonomi där en rättighetsinnehavare fritt skall kunna handla med sina immateriella rättigheter. Förfogandet av immateriella rättigheter hanteras genom avtal där vidsträckt avtalsfrihet råder och inom det immaterialrättsliga området finns enbart ett fåtal bestämmelser som är av avtalsrättslig karaktär.⁹³ Allmänna avtalsrättsliga regler, principer och tolkningsmetoder blir således tillämpliga på immaterialrättsliga avtal.⁹⁴ De fåtal avtalsrättsliga regler som förekommer i den immaterialrättsliga lagstiftningen är nästan genomgående dispositiva.

Vid oklarhet i ett avtal eller avtalsvillkor tillämpas den generella oklarhetsregeln enligt vilken ett oklart villkor skall tolkas till nackdel för den part som avfattat villkoret. Inom det immaterialrättsliga området har något som kan betraktas som en vidareutveckling av denna princip, specifikationsprincipen, utarbetats. Denna princip innebär att rättighetsinnehavaren aldrig kan antas ha upplåtit en mer omfattande rätt än vad som klart framgår av avtalet. Denna regel om restriktiv tolkning av upplåtelsen kallas även för specificeringsgrundsatsen.⁹⁵ Då avtalsrätten är tillämplig på immaterialrättsliga avtal finns således möjligheten att med 36 § avtalslagen, jämka eller att åsidosätta oskäligen avtalsvillkor, vilket främst blir aktuellt i situationer där rättigheter har upplåtits av rättighetsinnehavare med underlägsen ställning. I praktiken tillämpas dock 36 § avtalslagen mycket sällan i immaterialrättsliga avtal, exempelvis på situationer där det i

⁹² Bernitz m.fl. s. 115

⁹³ Bernitz m.fl. s. 327

⁹⁴ Bernitz m.fl. s. 328

⁹⁵ Bernitz m.fl. s. 329

efterhand har visat sig att en rättighet kommit att få ett oproportionerligt mycket större värde än vad som kunnat förutses vid avtalstillfället.⁹⁶

4.5 Analys av reklamrätten

Vad gäller speciallagstiftning angående klubbens rätt att använda spelarens namn och bild i reklam regleras denna, enligt vår undersökning, endast av reklamlagen. Lagrummet innefattar en begränsning där en näringsidkare i sin marknadsföring inte får använda sig av annans namn eller bild i reklam utan dennes samtycke. Genom spelaravtalet ger hockeyspelaren sitt medgivande till att klubben får rätten till spelarens namn samt bild i kommersiellt syfte.

Därmed kvarstår endast möjligheten att jämkna eller åsidosätta ett sådant avtalsvillkor med allmänna avtalsrättsliga regler och generalklausulen 36 § avtalslagen.⁹⁷ Här kan återigen nämnas att avtalsfriheten är långtgående och att en avtalspart därigenom i stor utsträckning kan avtala bort sina rättigheter. Vid oskälighetsbedömningen måste man ha måttstockar som anger vad som är skäligt, såsom jämförelseobjekt. Den främsta måttstocken enligt Bernitz är dispositiv rätt, det vill säga vad som hade gällt mellan parterna om inget avtalats i frågan. Bestämmelsen i reklamlagen kan således fylla en funktion som en sådan måttstock. Samtidigt skall man vara försiktig med att bedöma ett avtalsvillkor som oskäligt endast på den grund att det strider mot dispositiv rätt.⁹⁸ Det föreligger också en ideell aspekt på situationen att spelaren överlåter rätten till klubben att använda hans namn och bild. Det finns således risk för integritetskränkningar då personen inte själv längre styr över publiceringen, vilket skulle kunna uppfattas som oskäligt mot spelaren.

Ishockeyn utgör emellertid en arbetsrättslig särart och det får sägas ligga i verksamhetens natur att klubbarna har ett intresse av att använda spelarna i reklam- och sponsorsammanhang. Genom spelaravtalet köper inte klubben enbart spelarens idrottsliga prestation utan också spelarens ”namn” och den goodwill som spelaren tillför klubben. Man kan säga att det ingår i spelarens arbetsuppgifter att vara affischnamn för

⁹⁶ Bernitz m.fl. s. 330

⁹⁷ Det framgår av avsnitt 4.4 att avtalsrätten är tillämplig på immaterialrättsliga avtalsvillkor.

⁹⁸ Bernitz, s. 84

klubben. Detta är naturligt då klubbarnas ekonomi till stor del är beroende av förmånliga sponsoravtal och höga publikintäkter.

Det stadgas ingenting, i samband med klausulerna, om att särskild ersättning skall utgå till spelaren när klubben använder spelaren namn och bild i reklamsammanhang. Det har framgått av våra samtal med representanter från berörda parter, att särskilda överenskommelser om att ersättning skall utgå till spelaren, endast förekommer i unika fall och då är aktuellt för de mest kända spelarna. Som vi beskrivit ovan, köper inte klubben endast spelarens idrottsliga prestation, utan också den goodwill som en anställning av denne medför. Utifrån detta resonemang kan antas att viss ersättning är inbakad i spelarens lön.

Som vi redogjort för i avsnitt 3.6.2 företar man, vid oskälighetsbedömningen av ett avtalsvillkor på grund av avtalets innehåll, en helhetsbedömning av avtalet. Härvid görs en avvägning mellan parternas förtjänster av avtalet där 36 § avtalslagen främst skall tillämpas när det föreligger en klar obalans mellan dessa. Det kan således finnas skäl att bedöma ett avtalsvillkor som överlåter spelarens reklamrätt till klubben som oskäligt då reklamrättens värde inte står i proportion till den ersättning som spelaren erhåller. Särskilt framträdande blir risken för denna obalans för unga spelare vars utvecklingspotential och framtida värde för klubben är osäker. Analysen i detta avseende försvåras av att det i de flesta fall är svårt att uppskatta hur mycket reklamrätten är värd rent ekonomiskt. Det skall dock framhållas att lönesättningen sker på individuell basis och det ligger i bedömningen av lönesättningen och spelarens värde givetvis ett visst riskmoment. Eftersom avtalsfriheten är långtgående måste det föreligga en väsentlig obalans mellan avtalsparternas förtjänster, snarare än en felaktig bedömning av spelarens värde, om det överhuvudtaget ska vara aktuellt att jämkna avtalet i detta avseende.

En annan fråga är i vilken utsträckning en spelare har rätt att individuellt delta i reklamsammanhang som inte är sammankopplad med klubbens verksamhet. Det har framgått att det i praktiken krävs samtycke från klubben för att spelaren skall ha möjlighet att delta i sådana reklamsammanhang. Frågeställningen regleras i viss mån i Hockeyavtalet § 2 om bisysslor. Detta får anses skäligt på den grund att klubbens intäkter till stor del härrör från sponsoravtal och att klubben därmed har stort intresse av

att inte äventyra relationen med sina sponsorer och samarbetspartners genom att spelaren deltar i reklam för någon som bedriver konkurrerande verksamhet till dessa. Samtidigt bör klubbens kontroll inte gå oskäligt långt och spelaren bör i rimlig utsträckning ha möjlighet att göra individuell reklam så länge det inte strider mot klubbens intressen, eller annars inverkar negativt på spelarens arbetsuppgifter.

Ser man slutligen till de skillnader som finns mellan spelaravtal som är upprättade i svenska ishockeyklubbar respektive ishockeyklubbar i NHL vad gäller reklamklausuler, är de senare, vilket framgår av avsnitt 3.9, mer specificerade och utförligare skrivna. Detta delvis, som vi tidigare nämnt, av den anledningen att dessa avtal är utformade med ett annat rättssystem i bakgrunden, det amerikanska common law-systemet, där kraven på ett avtals utformning i allmänhet är betydligt strängare än i Sverige. Med målsättning att klargöra rättsläget mellan klubben och spelaren samt för att undvika tolkningsvårigheter av avtalets innebörd, skulle det enligt vår uppfattning kunna vara lämpligt att även i svenska spelaravtal utforma ett mer specificerat och utförligt avtalsvillkor som reglerar reklamrätten.

4.6 Förslag till reklamrättsklausul i spelaravtalet

Utifrån vad vi anfört ovan föreslår vi att klausulen i Spelaravtalet skulle kunna utformas på följande sätt i syfte att klargöra vad reklamrätten omfattar, och i vilken utsträckning denna rätt överläts till klubben.

”Med reklamaktiviteter menas samtliga sammanhang där Spelarens namn och bild används i kommersiell reklam.

Klubben har exklusiv ensamrätt till all reklamaktivitet Spelaren gör för Klubben och som är knuten till dess verksamhet. Denna rätt gäller oavsett medieform och innefattar rätten till spelarens namn och bild. Klubben äger också rätt att upplåta denna rättighet till annan näringsidkare för dennes marknadsföring av vara, tjänst eller annan nyttinghet. Spelaren är genom detta spelaravtal skyldig att medverka i av Klubben anvisade reklamaktiviteter. Spelaren får inte delta i föreningsrelaterad reklam eller föreningsrelaterade marknadsföringsaktiviteter där Spelaren representerar Klubben, varken med personlig närvaro eller med namn och bild, utan Klubbens medgivande.

Med föreningsrelaterad reklam menas där Spelaren gör reklam iförd Klubbens matchdress eller då Spelaren på annat sätt huvudsakligen representerar Klubben.

Spelaren har möjlighet att genomföra individuell reklam och delta i reklamaktiviteter som inte är knutna till Klubbens verksamhet och där Spelaren inte representerar klubben. Spelaren kan göra detta under förutsättning att reklamaktiviteten inte konkurrerar mot Klubben eller dess Sponsors och Samarbetspartners intressen.”

5. Klausul om att återuppta ett brutet spelaravtal

5.1 Bakgrund med avseende på NHL avtalet

Utöver spelaravtalet och Hockeyavtalet, vilka vi har redogjort för ovan, påverkas det rättsliga förhållandet mellan spelaren och klubben av NHL-avtalet, vilket är det avtal som slutits mellan den Nordamerikanska ishockeyligan "Nation Hockey League" (NHL) och flera av de nationella ishockeyförbunden. Bland dessa ingår det Svenska ishockeyförbundet, vilket innebär att de svenska klubbarna är bundna av NHL-avtalet. NHL-avtalet reglerar därmed övergången av spelare mellan NHL-klubbarna och de svenska klubbarna. De mest betydande konsekvenserna av avtalet är att NHL-klubbarna genom ett system som kallas "Entry draft" som tar vid varje år, i turordning skaffar sig rättigheten till spelare från de länder som är anslutna till NHL-avtalet. Vidare har NHL-klubbarna genom NHL-avtalet köpt en rätt att sedan ha möjlighet att bryta kontraktet mellan den spelare man äger rättigheten till och dennes klubb.

NHL-avtalet reglerar i detalj förfarandet när en spelare lämnar sin svenska klubb för att spela i en NHL-klubb. Av utrymmesskäl skall vi dock inte gå igenom samtliga bestämmelser i detalj. Den mest betydande klausulen för den ifrågasvarande problemställningen är § 5.1 som stipulerar att när det Svenska Ishockeyförbundet mottagit skriftlig bekräftelse på att spelaren undertecknat ett kontrakt med en NHL-klubb, skall den svenska klubben omedelbart befria spelaren från framtida rättigheter och skyldigheter som hör till kontraktet.

En vanlig frågeställning för svenska klubbar är på vilket sätt man bäst hanterar hemvändande spelare som tidigare varit kontrakterade till klubben. Från klubbens och spelarens sida kan det här bli aktuellt att se vilka möjligheter det finns att skapa ett avtal där spelaren efter en avslutad session i NHL, fortsätter sitt kontrakt i den svenska klubben. En avtalslösning som innebär att kontraktet återupptas.

5.2 Analys av klausul om att återuppta ett brutet spelaravtal

NHL-avtalet stadgar i § 5.1 att vid den tidpunkt då den svenska klubben får skriftlig bekräftelse på att spelaren har ingått avtal med en NHL-klubb, skall klubbens samtliga,

nuvarande och framtida, skyldigheter gentemot spelaren enligt avtalet upphöra. Detta bör innebära att det ursprungliga spelaravtalet bryts, oavsett om parterna uttryckligen har begärt detta eller inte. Vidare stadgas i NHL-avtalet § 5.1 att spelaren, när denne har avslutat eller brutit sitt NHL-avtal och återvänder för spel i Sverige, är bunden till de regler och förordningar som gäller i Sverige. *“A player returning to his IIHF team at the conclusion of his NHL contract is subject to the Statutes and Bylaws prevailing within the respective national association.”*

Det blir således av betydelse att utreda denna avtalskonstruktion utifrån svensk rätt. Det finns ingen speciallagstiftning som reglerar ett avtalsvillkor enligt vilken avtalet skall återupptas under vissa givna förutsättningar. Därmed finns heller inga tvingande lagregler som hindrar en sådan avtalskonstruktion. Istället blir det nödvändigt att utreda möjligheten att införa ett sådant avtalsvillkor med hänsyn till allmänna avtalsrättsliga regler.

Det är som vi beskrivit i avsnitt 3.8 möjligt att med 38 § avtalslagen jämka konkurrensklausuler som sträcker sig längre än vad som är skäligt. Enligt dess lydelse avser lagrummet klausuler enligt vilka arbetstagaren inte skall bedriva verksamhet av visst slag eller ta anställning hos någon som bedriver sådan verksamhet. Det framgår av det refererade rättsfallet AD 1977 nr 167 att konkurrensklausuler i regel endast skall förekomma hos sådana arbetsgivare som genom utvecklingsarbete skaffar sig företagshemligheter vars yppande för konkurrenter kan medföra påtaglig men. Det är här inte fråga om att genom avtalet skydda företagshemligheter eller något annat därmed likställt intresse på klubbens sida utan syftet är att kvarhålla en arbetstagare med viss kompetens i hans anställning inom klubben. På dessa grunder kan klausulen ses som en oskälig konkurrensbegränsning.

Det blir emellertid nödvändigt att utreda ifall det ifrågavarande avtalsvillkoret överhuvudtaget faller in under 38 § avtalslagens tillämpningsområde. Det som framförallt talar emot detta är att lagrummet främst tar sikte på negativa förpliktelser som stipulerar en skyldighet att underlåta något, medan den ifrågavarande klausulen utgör en positiv förpliktelse som binder spelaren till klubben. Grundläggande för all avtalstolkning är vad parterna gemensamt åsyftat vid tidpunkten för avtalsslutet och det blir således av betydelse att utröna parternas avsikt med avtalsvillkoret. Klubbens syfte

med en sådan klausul torde inte vara att skydda sig mot konkurrerande klubbar utan endast att säkerställa att man kan kvarhålla spelaren i klubben, även om detta indirekt medför att spelaren förhindras att ta anställning i annan klubb under den tid spelaravtalet är giltigt.

I det fall att 38 § avtalslagen inte anses tillämplig på det ifrågavarande avtalsvillkoret begränsas möjligheten till att jämka eller åsidosätta detta med tillämpning av 36 § avtalslagen. Som vi redogjort för ovan har parterna vidsträckt avtalsfrihet och bör som huvudregel vara fria att ta med ett sådant avtalsvillkor i spelaravtalet. Den avgöranden frågan blir om avtalsvillkoret kan anses oskäligt mot spelare som innehar en underlägsen ställning gentemot klubben. Härvid bör bedömningen i första hand ta sikte på rekvisitet i 36 § avtalslagen om jämkning på grund av senare inträffade förhållanden. Det går att föreställa sig den situation att en spelare efter att dennes NHL-avtal upphört har möjlighet att förhandla sig till högre ersättning om han inte vore bunden till klubben enligt denna klausul. Utöver den ekonomiska aspekten kan spelaren ha andra, mer personliga skäl att inte vilja vara bunden till klubben, exempelvis att dennes familjesituation har ändrats. Här vill vi återigen betona att många avtal innebär ett medvetet risktagande. Om man vänder på resonemanget kan den ifrågavarande klausulen ses som en trygghet för spelaren som genom denna är garanterad en anställning i klubben i händelse av att hans avtal med NHL-klubben upphör att gälla. Istället kan förutsättningarna vara sådana att det är klubben som missgynnas, exempelvis om man hunnit anställa en ersättare och därmed drabbas ekonomiskt genom att behöva utge dubbla löner när spelaravtalet återupptas. Huvudregeln är att avtal inte skall jämkas endast på den grund att den ena parten har missgynnats av händelseutvecklingen. Ifall avsteg skall göras från huvudregeln förutsätts att avtalsbalansen rubbats väsentligt, att det inträffade inte kunnat förutses av den drabbade parten och denne inte borde ha räknat med händelsen kunnat inträffa. Vidare förutsätts att den drabbade parten inte själv hade kontroll över händelseutvecklingen och att risken inte bör bäras av den drabbade parten.

Vid oskälighetsbedömningen av ett sådant avtalsvillkor har tidsaspekten stor betydelse. Ju längre tid spelaren är bunden av klausulen desto större anledning att bedöma detta som oskäligt. I denna situation utgör spelaravtalets löptid en naturlig avgränsning i tid.

När detta upphör kan naturligtvis inte avtalsvillkoren i spelaravtalet göras gällande och spelaren är fri att förhandla med valfri klubb.

Mot bakgrund av det ovan anförda blir vår slutsats att det bör vara möjligt att införa ett avtalsvillkor enligt vilket det ursprungliga spelaravtalet återupptas i händelse av att spelarens avtal med NHL-klubben upphör att gälla. Att genom avtalet binda en spelare till klubben under en viss tidsperiod kan inte uppfattas som oskäligt i sig. Det framgår de facto av Hockeyavtalet att ishockeyspelare skall anställas för viss tid.

5.3 Förslag till klausul på spelaravtal som återupptas

Då det finns en vilja hos både klubben och spelaren att återuppta ett möjligt framtida brutet spelaravtal mellan den svenska klubben och spelaren efter att spelaren återvänt från spel i NHL, föreslår vi nedan en klausul som kan införas i spelaravtalet för att lösa denna situation. Vi avslutar förslaget på klausulen med en tidsbegränsning vilken vi har satt relativt kort. Detta för att illustrera vikten av att den tidsperiod under vilken dessa skyldigheter existerar, inte får vara oskäligt lång.

”Denna klausul gäller vid den situationen att Spelaren tecknar ett nytt NHL-spelarkontrakt för spel med en klubb som är ansluten till National Hockey League (NHL), under en tidpunkt då detta Elitseriespelarkontrakt fortfarande är gällande eller under detta Elitseriespelarkontrakts löptid. Vidare är denna klausul enbart tillämplig under förutsättning att Spelarens övergång till NHL-klubben regleras av och inom avtalet ”NHL Agreement” (NHL-IIHF transferavtal), samt att övergången sker i enlighet med ”NHL Agreement” gällande villkor om transferschema samt övriga regler och procedurer som rör övergången.

*Genom undertecknandet av detta villkor medger Spelaren, att **detta Elitseriespelarkontrakt åsidosätts** under den period Spelaren är bunden av ett NHL-spelarkontrakt med en NHL-klubb. Spelaren skall, efter att ha avslutat sitt NHL-spelarkontrakt med sin NHL-klubb, återuppta detta Elitseriespelarkontrakt enligt dess nuvarande lydelse och gällande villkor.*

Denna skyldighet är tidsbegränsad till två (2) år efter detta Elitseriespelarkontrakt och därmed klausuls, ingående.”

6. Avslutande sammanfattning

Det har framkommit i vår utredning att det föreligger en vilja inom ishockeyn, precis som inom idrotten i övrigt, att vara självständig, att reglera eventuella frågeställningar med egna upprättade regelverk samt att avgöra rättsliga tvister genom idrottens egna organ. Med tanke på ishockeyns kommersialisering vilket medfört att allt större ekonomiska intressen blivit aktuella, förefaller det emellertid som självklart att det svenska rättssystemet i stor utsträckning bör kunna tillämpas på rättsliga frågeställningar inom svensk elitishockey. Avtalsrätten får naturligtvis stor betydelse då förhållandet mellan spelare och klubb grundar sig på avtal.

Vi har i uppsatsen undersökt två olika typer av avtalsvillkor, det ena enligt vilket spelarens reklamrätt övergår till klubben, och det andra som reglerar frågan om att återuppta det ursprungliga spelaravtalet som brutits när spelaren lämnat klubben för spel i NHL. Trots det faktum att avtalsvillkoren vid en första anblick framstår som sinsemellan mycket olika, har diskussionen i uppsatsen kring möjligheten att införa dessa i ett spelaravtal, då det saknas tvingande lagstiftning som utgör hinder mot detta, slutligen landat i ett resonemang om de grundläggande avtalsrättsliga principerna. Härvid råder ett motsattförhållande mellan avtalsfriheten och avtalsbundenheten å ena sidan och skyddsprincipen, som grundar sig på en strävan att skydda den svagare avtalsparten från att drabbas av oskäligen avtalsvillkor, å andra sidan. Detta bekräftar principernas stora betydelse samt 36 § avtalslagens vidsträckta tillämpningsområde, vad gäller avtalsrättsliga frågeställningar. Grönfors betecknar 36 § avtalslagen om oskäligen avtalsvillkor som avtalslagens kanske mest betydelsefulla bestämmelse.⁹⁹

Som påpekats har parternas inbördes ställning och förhandlingsposition avgörande betydelse vid oskälighetsbedömningen av avtalsvillkor. Vad gäller ishockeyspelarens rättsliga ställning är det i vår mening ostridigt att åtminstone ishockeyspelare på elitnivå är att anse som arbetstagare med klubben som arbetsgivare.¹⁰⁰ Att arbetstagare kan anses inneha en underlägsen ställning framgår av lagmotiven till 36 § avtalslagen och har fastslagits av arbetsdomstolen i AD 1982 nr 142. Vi anser dock att man skall vara

⁹⁹ Grönfors, s. 218

¹⁰⁰ Se avsnitt 2.6

försiktig med att likställa en ishockeyspelare med andra arbetstagare på arbetsmarknaden. Ishockeyn är i stor utsträckning spelarens marknad och vissa spelare har en förhandlingsposition som är minst lika stark, om inte starkare än klubbens, vilket medför att de inte bör vara i något större behov av skydd i detta avseende. Utifrån detta resonemang och den omständigheten att ishockeyspelare i regel företräds av sakkunniga agenter vid förhandling med klubbar och vid avtalsskrivandet, har vi kommit till slutsatsen att man skall vara restriktiv med att rucka på principerna om avtalsfrihet och avtalsbundenhet till förmån för skyddsintresset.¹⁰¹ Utifrån dessa slutsatser, anser vi vidare att det bör vara möjligt att införa de ifrågavarande avtalsvillkoren i spelaravtal inom svensk elitishockey.

Slutligen anser vi att det vore mycket intressant om en tvist inom idrotten som liknar de frågeställningar vi har diskuterat i uppsatsen, prövades av HD eller AD där domstolen skulle bli tvungen att ta ställning i frågan om vilken ställning spelaren egentligen har mot klubben vid avtalets ingående.

¹⁰¹ Se avsnitt 3.10

Käll- och litteraturförteckning

Högsta domstolen

NJA 1983 s 510 HD

Arbetsdomstolen

AD 1977 nr 98

AD 1977 nr 167

AD 1982 nr 142

AD 1987 nr 165

AD 1989 nr 10

AD 1995 nr 34

AD 1996 nr 61

Tingsrättsdomar

Mora TR, T 296/91, T 297/91 och DT 238/92

Ängelholms TR, T 656/92 och DT 253/94

Offentligt tryck

SOU 1976:48 Reklam och integritet. Betänkande av integritetsskyddskommittén.

SOU 1974:83 Generalklausul i förmögenhetsrätten. Betänkande av generalklausulsutredningen.

Regeringens proposition 1978/79:2 med förslag till lag om namn och bild i reklam.

Regeringens proposition 1975/76:81 med förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, m. m.

Prop. 1975/76:105 Bilaga 1. *Arbetsrättsreform: Lag om medbestämmande i arbetslivet.*

Ds 2002:56 Hållfast arbetsrätt – för ett föränderligt arbetsliv (Näringsdepartementet)

Litteratur

Adams, J. (1987) *Merchandising intellectual property: Part 1.*, Journal of Business Law. London, UK: Sweet & Maxwell Limited and Contributors

Adlercreutz, A. (2002) *Avtalsrätt I*, 12:e upplagan, Lund: Juristförlaget.

Backman, J. (2006) *Idrottsjuridisk rättsfallssamling – med kommentarer och lästips*, Lund: KFS

Bernitz, U. (1999) *Marknadsföringslagen*, 1:2 uppl., Stockholm : Norstedts

Bernitz, U. (1999) *Standardavtalsrätt*, 6:e upplagan, Stockholm: Juristförlaget

Bernitz, U., Karnell, Gunnar., Pehrson, Lars., Sandgren, Claes. (2005) *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, 9:e upplagan, Stockholm: Jure AB

Carlson, L. (2004) *American business law : a civil law perspective*, Uppsala: Iustus

Dotevall, R. (2005) *Avtalslagens tillämpning i idrottssammanhang* s. 35-40 i *Avtalslagen 90 år*, 1:a upplagan, Stockholm : Norstedts juridik

Eltell, T. (2002) *Idrottens konstnärer*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 7, Artikelsamling 2002. Stockholm : SISU idrottsböcker

Flemström, S., Slorach, M. (2004) *Arbetsrätten inom idrotten – vad har hänt?*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 9, Artikelsamling 2004. Stockholm : SISU idrottsböcker

Flodgren, B., Hydén, H. (2000) *Arbetsrättens grunder*, 3:e upplagan, Malmö: Liber-Hermods

Grönfors, K. (1995) *Avtalslagen*, 3:e upplagan, Göteborg: Fritzes.

Hartzell, L. (1999) *Klubben som arbetsgivare och fotbollsspelaren som arbetstagare*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 4, Artikelsamling 1999. Stockholm : SISU idrottsböcker

Henrichson, J. (2002) *Rätten till fotbollsspelares reklamaktiviteter* Idrottsjuridisk skriftserie nr. 7, Artikelsamling 2002. Stockholm : SISU idrottsböcker

Malmsten, K. (2001) *Idrottsutövares namn och bild i reklam*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 6, Artikelsamling 2001. Stockholm : SISU idrottsböcker

Nordell, P J. (2003) *Character merchandising in Europe / edited by Heijo Ruijsenaars*, s. 305-335. The Hague: Kluwer Law

Norlén, A. (2004) *Oskälighet och 36 § avtalslagen*, Linköping: Acta Iuris Lincopensis.

Nybergh, F. (1997) *Avtalsfrihet - rätt till avtal : en nordisk undersökning om kontraheringsplikt till förmån för privatpersoner*. Köbenhavn: Nordiska ministerrådet

Ramberg, J., Ramberg, C. (2007) *Allmän avtalsrätt*, 7:e upplagan, Stockholm: Norstedts juridik

Taxell, L. E. (1987) *Avtalsrättens normer*, Åbo: Åbo akademis förlag

Viklund, L. (2001) *Skiljedomsförfarande i idrottstvister*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 6, Artikelsamling 2001. Stockholm : SISU idrottsböcker

Viklund, L. (1998) *Fotbollen och arbetsrätten*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 3, Artikelsamling 1998. Stockholm : SISU idrottsböcker

Viklund, L. (1999) *Kollektivavtal inom elitfotbollen*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 4, Artikelsamling 1999. Stockholm : SISU idrottsböcker

Viklund, L. (2003) *Fotbollens kollektivavtal – återigen – en replik*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 8, Artikelsamling 2003. Stockholm : SISU idrottsböcker

Öhman, T. (2002) *Fotbollens kollektivavtal och anställningsvillkor – ett udda regelsystem*, Idrottsjuridisk skriftserie nr. 7, Artikelsamling 2002. Stockholm : SISU idrottsböcker

Artiklar

ICC Nytt nr. 2 2006, sid 6. Anders Stenlund, Svenskt Näringsliv, Vice ordförande ICC Marketing Commission. Ordförande ICC Task Force on Code Revision.

Bilaga A – Utvalda delar av Hockeyavtalet

AVTAL

Arbetsgivaralliansen Branschkommitté IDROTT, Utskottet för elitishockey och Tjänstemannaförbundet HTF rörande anställningsvillkor för ishockeyspelare i klubbar/föreningar som tillhör Arbetsgivaralliansen Branschkommitté IDROTTs utskott för elitishockey

§ 1 Avtalets omfattning

Mom 1 Avtalets giltighetsområde

Avtalet gäller alla arbetsgivare och anställda elitishockeyspelare i ishockeyklubbar/-föreningar oavsett juridisk organisationsform som är anslutna till Arbetsgivaralliansen Branschkommitté IDROTTs utskott för elitishockey och ingår i Svenska Hockeyligan.

§ 2 Allmänna åligganden

Mom 1 Lojalitet, förtroende och diskretion

Förhållandet mellan arbetsgivaren och spelaren grundar sig på ömsesidig lojalitet och ömsesidigt förtroende. Spelaren ska ta tillvara och främja arbetsgivarens intresse. Full diskretion ska iakttas såväl inåt som utåt i arbetsgivarens angelägenheter.

Mom 2 Arbetsuppgifter

I uppgiften som ishockeyspelare ingår att medverka i all den ishockeyverksamhet som arbetsgivaren ålägger spelaren. Spelaren ska dessutom utföra de övriga arbetsuppgifter som

arbetsgivaren ålägger honom och som har anknytning till hans anställning. Det kan t ex gälla att delta i reklam och sponsoraktiviteter. Arbetsgivaren har rätt att använda spelarens namn och bild i marknadsföringssyfte.

Mom 3 Bisysslor

Ingen spelare får utföra arbete eller bedriva ekonomisk verksamhet för en arbetsgivare eller i egen regi som konkurrerar med den arbetsgivare där spelaren är anställd. Ingen spelare får heller åta sig uppdrag eller bedriva verksamhet som kan inverka negativt på spelarens anställning.

§ 3 Lön

Arbetsgivaren och spelaren träffar överenskommelse om lön och övriga ersättningar.

§ 4 Anställning

Denna paragraf ersätter Lag (1982:80) om anställningsskydd (LAS) rörande anställningsformer och tillhörande ordningsregler.

Mom 1 Anställningsform

Anställning som ishockeyspelare är tidsbegränsad och gäller normalt för ett eller två år i taget. Avtal om längre tid kan träffas mellan arbetsgivaren och spelaren. Spelaren har inte företrädesrätt till återanställning.

Mom 2 Anställningsavtal

Arbetsgivaren ska i anslutning till det att anställningsavtal träffas, utfärda ett anställningsbesked i enlighet med regleringen i 6 a § LAS.

Mom 3 Förlängning av anställningsavtal

Om arbetsgivaren inte vill förlänga anställningsavtalet ska arbetsgivaren underrätta spelaren om detta senast en vecka efter avslutat seriespel (final och/eller kvalseriens avslut).

Mom 4 Undantag

Bestämmelserna i 15, 28, 30a §§ LAS ska inte tillämpas.

Bilaga B – Standardformulär för spelaravtal inom svensk elitishockey

AVTAL

OM ANSTÄLLNING AV ISHOCKEYSPELARE I ELITSERIEN (Ersätter 6 a § Lagen 1982:80 om anställningsskydd)

Arbetsgivare:	Kontaktperson och telefon:
Adress:	Postnr, ort:
Spelare	Personnummer
Adress:	Postnr, ort:

Anställningsform

Anställning för viss tid from:	tom	Tillträdesdag
Arbetsform		
Befattning Ishockeyspelare	Arbetsplats Spelaren är skyldig att vara på den arbetsplats där föreningen från tid till annan förlägger sin verksamhet och ålägger spelaren att medverka; detta gäller även resor till och från sådan verksamhet. Vad som här regleras gäller inom spelarens hela arbetsskyldighet enligt såväl detta avtal som gällande kollektivavtal	
Övriga uppgifter		
Arbetsuppgifter Att medverka i all den ishockeyverksamhet som arbetsgivaren ålägger spelaren samt att utföra de övriga arbetsuppgifter som arbetsgivaren ålägger honom och som har anknytning till hans anställning. Spelaren förbinder sig att delta som fadder i Klubbens ungdomsverksamhet Spelaren förbinder sig att delta i Klubbens skolprojekt. Spelaren är väl medveten om att Klubben äger all reklamrätt på spelaren. Spelaren förbinder sig att delta vid övr. marknadsföring i rimlig utsträckning.		
Gällande kollektiv-/branschavtal Hockeyavtalet mellan Utskottet för elitishockey inom Arbetsgivaralliansen Branschkommitté IDROTT och HTF (bifogas)		
1.Lön kronor/mån (brutto). Slutspelsbonus med Klubben Lön ovan kan fritt fördelas som lön eller Idrottspension (en ändring per år). Summorna är angivna i bruttoersättning. Alla	Pensionsavsättning kronor/månad	

övriga ersättningar eller förmåner skall skattas efter Skatteverkets gällande regler.	
Semester Utgår vid fullt intjänande med 25 betalda dagar	
<p>Övriga anställningsvillkor För spelaren gäller vid varje tidpunkt av SHL och klubben fastställda villkor om försäkringar. Spelaren skall genomgå de läkarundersökningar och underteckna de hälsodeklarationer som påfordras för att spelaren skall kunna omfattas av försäkringen.</p> <p>Spelaren förbinder sig att under hela avtalstiden vara medlem i föreningen och betala av årsmötet fastställd medlemsavgift.</p> <p>Särskild arbetskyldighet Spelaren är skyldig att ställa upp för landslagsspel i Tre Kronor. Spelaren är skyldig att för det fall han inte uttas till A-lagsspel att ställa upp för träning och spel i föreningens reservlag/juniorlag/ungdomslag (motsv.).</p> <p>Arbetskyldighet i annan förening Spelaren är för det fall att han inte uttas till A-lagsspel skyldig att ställa upp för träning och spel i annan förening (lägre division) om moderföreningen så önskar. Detta skall ske i samråd med spelaren. Spelaren är under sådan tid fortfarande anställd av moderföreningen och uppbär sina förmåner enligt vad som reglerats under "Lön och andra förmåner.</p> <p>Doping Spelaren är väl medveten om de regler som gäller för bruk och innehav av dopingklassade medel. I det fall att spelaren fälls för brott rörande doping (gäller såväl eget bruk som innehav) nationellt eller internationellt är det att betrakta som ett grovt brott mot anställningsavtalet, vilket enligt gällande arbetsrättslig lagstiftning därmed också som huvudregel utgör grund för omedelbart skiljande från anställningen.</p> <p>Övriga upplysningar Parterna är medvetna om att det för spel i elitserien krävs registrering till Svenska Ishockeyförbundet (SIF) enligt särskilt formulär som SIF utfärdar. Föreningen åtar sig att registrera spelaren hos SIF.</p>	

Ort Datum	Klubbens firmatecknare
Jag har tagit del av information om de villkor som gäller för min anställning. Avtalet om anställning godkännes.	
Datum	Spelarens underskrift

Bilaga C – Utvalda delar av NHL-avtalet

5 TRANSFER PROCEDURE

5.1 PLAYER TRANSFERS FROM AN IIHF TEAM TO AN NHL TEAM

The NHL will promptly notify the IIHF and a player's IIHF national association when a player signs a player contract with an NHL team. In addition, the NHL will use its best efforts to advise the IIHF of negotiations with IIHF players that may result in a player being signed for any of the following NHL seasons covered by this Agreement.

Upon receiving written confirmation that a player has signed a player contract with an NHL team, the IIHF team will immediately release the player and the player will immediately release the IIHF team from any and all future contractual obligations during the term of his player contract with the NHL team or teams and neither will assert any further rights during the term of his player contract with the NHL team or teams.

The foregoing notwithstanding the IIHF team shall have the right to claim and receive back from the player any salary, other payments, recompense for services in kind or benefit that the player obtained under his IIHF team contract from the termination of his IIHF teams season until the date he has signed the NHL player contract in consideration of a player providing his services to the IIHF team in the coming season or seasons. A player returning to his IIHF team at the conclusion of his NHL contract is subject to the Statutes and Bylaws prevailing within the respective national association.

In exercising any claim upon the player or in enforcing any Statute or Bylaw pursuant to the player returning to his IIHF team at the conclusion of his NHL contract, the national association, the national league and the IIHF team shall indemnify and forever hold harmless the IIHF in respect of any and all claims whatsoever and howsoever arising therefrom.

Any required transfer card, letter of clearance or other documentation will be promptly supplied by the IIHF. Neither the IIHF nor any IIHF national association nor any IIHF team will make any effort to interfere with the prompt relocation of the player to his NHL team, nor shall the IIHF, any IIHF national association, or any IIHF team assert a right to receive any additional compensation, liquidated damages, or other things of value from the player or his NHL team as a result of such player's decision to sign with an NHL team.

5.2 PLAYER TRANSFERS FROM AN NHL TEAM TO AN IIHF TEAM

A player who is playing or last played for an NHL team, or who has signed a player contract to play for an NHL team, and wishes to play for an IIHF team will be subject to the prevailing IIHF statutes, by-laws and regulations.